

БІБЛІОСВІТ

Державна бібліотека України для юнацтва

Інформаційний вісник

1 (17)'2006

ЗМІСТ

Бібліотека для юнацтва: сьогодення і майбутнє

Кикоть Н.	“Запитай у бібліотекаря...”	3
Гузей О.	Свобода інформації в сучасному суспільстві	8

Соціологічні дослідження

Безпалько Н.	Огляд соціологічної діяльності обласних бібліотек України для юнацтва 2003–2005 рр.	12
Тишкевич К., Чачко С.	Аналіз матеріалів опитування молоді щодо її ставлення до проблем ВІЛ/СНІДу та ефективності інформаційної роботи бібліотек	18
Андрусенко Т.	Соціально-психологічні клуби у бібліотеках	25
Прядко О.	Соціологічні дослідження у бібліотеці	32

Методичні поради

Сопова Т.	Бібліотечна соціологія як складова інформаційного забезпечення користувачів	36
Нікітінська Т.	Схема звіту про науково-дослідну роботу	40

З досвіду роботи

Філахтова Н.	Проти духовної руйнації	43
--------------	-------------------------	----

Конкурси, форуми, нагороди та премії

Визначено Шевченківських лауреатів	53
Лауреати премії імені Петра Яцика	54

Літературні розвідки, презентації

Фоміна Н.	“Пока жива – доти щаслива”	57
	Марія Матіос “Солодка Даруся”	59

Екологія – справа спільна

Всеукраїнська екологічна Ліга (прес-реліз)	61
--	----

Пам’яті колеги

Іваницька А.	Пам’ять не зраджує	64
--------------	--------------------	----

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВІСНИКА “БІБЛІОСВІТ”

Г. Саприкін (голова редкол.), Н. Кикоть (відп. ред.),
Т. Якушко, Т. Сопова, К. Тишкевич

Редактори: К. Тишкевич, С. Чачко
Комп’ютерна верстка О. Сьомка
Бібліосвіт ДБУ для юнацтва № 1 (17)
Інформаційний вісник
Засновник – Державна бібліотека України для юнацтва
Виходить чотири рази на рік
Підписано до друку Зам. № 70. Тираж 70 пр.
Просп. Перемоги, 60, м. Київ, 01057
<http://www.4uth.gov.ua>
E-mail: inform@4uth.gov.ua

“ЗАПИТАЙ У БІБЛІОТЕКАРЯ...”

Н. КИКОТЬ, заступник директора з наукової роботи ДБУ для юнацтва

У 2004 р. центр соціальних досліджень інституту соціології НАН України провів дослідження “Проблемний портрет молоді людини” в рамках проекту програми розвитку ООН “Створення безпечного середовища для молоді”. Його метою було окреслити коло проблем, що ускладнюють молодим життя у нашій країні. Загалом було опитано 1804 респонденти 15–23 років із семи регіонів України. 1359 опитаних мешкали у містах, 445 – у сільській місцевості, 51% із них становили юнаки, 49 % – дівчата, 37 % – школярі, 25 % – студенти, 38 % – працююча молодь, 29 % респондентів мали незакінчену середню освіту, 15 % – закінчену середню, 17 % – середню спеціальну, 28 % – незакінчену вищу, 11 % повну вищу освіту. У цілому співвідношення соціально-демографічних ознак респондентів характеризувало “розстановку молодих сил” по всій Україні.

Результати дослідження свідчать про те, що якісна освіта для молоді поки залишається серйозною проблемою. Так, майже половина опитаних вважає, що певній частині молоді повна освіта взагалі недоступна. Це свідчить про низку проблем не лише в системі освіти, а й у суспільстві в цілому. Юні респонденти пропонували реформувати систему освіти з метою надання рівного доступу до неї, підвищити фінансування освіти, адаптувати її до сучасних вимог суспільства.

Що стосується системи охорони здоров’я, то 48 % опитаних оцінили її якість як низьку, 45 % – як середню і лише 3 % дали їй високу оцінку.

Свій вільний час українська молодь проводить здебільшого у найдешевший і найдоступніший спосіб – на природі (47 %). Кияни виявилися палкими шанувальниками театру, а жінки надають перевагу ходінню у гості. Більшість молоді має можливість відпочити так, як їй хо-

четься. На жаль, найнижчим авторитетом у молоді користуються державні культурно-освітні заклади, до того ж найнижчу оцінку їм дають у сільській місцевості, а найвищу – у Києві. З наведених даних можна зробити висновок, що бібліотеки як державні заклади культури наразі не відповідають потребам молоді України.

Виникає ряд запитань: як визначити пріоритети подальшої роботи? Як поліпшити обслуговування всіх груп молоді? Як зробити бібліотеку комфортною та привабливою для юнаків та дівчат? Відповісти на них можна, лише скориставшись допомогою соціолого-психологічних служб бібліотек.

Ще у 70-ті роки минулого століття у структурі юнацьких бібліотек передбачалися посади соціологів та психологів, а у Державній бібліотеці України для юнацтва існував відділ науково-дослідної роботи. З часом, головним чином через відсутність належного фінансування, відбувалися зміни штатних розкладів, на жаль – не на користь соціолого-психологічних служб. Тепер на всю мережу юнацьких бібліотек їх залишилося менше десяти, а професійних соціологів ще менше. Парадоксально, але таке скорочення відбувалося на тлі усвідомлення необхідності відповідних служб у бібліотеках для вивчення читачів, їх потреб та створення у бібліотеках комфортного психологічного клімату. Адже соціологічні дослідження допомагають вибудувати роботу з юнацтвом відповідно до пізнавальних інтересів та інформаційних потреб користувачів.

Отже, давно на часі підвищення соціологічної кваліфікації працівників бібліотек, організація їх професійного спілкування та обміну досвідом на відповідні теми. Слід активізувати проведення шкіл, семінарів, де б зацікавлені працівники могли практично вчитися складати анкети, розмовляти з респондентами (що дуже важливо і відповідально), обробляти отримані дані та оформлювати цікаві, проблемно-зорієнтовані звіти, довідки, проекти. Це впливатиме на якість соціологічної роботи в бібліотеках, підтримуватиме паростки живого інтересу бібліотекарів до неї.

З 20 по 25 березня 2006 року проходило проблемне навчання представників соціологічних та психологічних служб обласних бібліотек України для юнацтва, організоване зусиллями працівників

Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв України та ДБУ для юнацтва. У навчанні взяли участь фахівці Волинської, Вінницької, Кіровоградської, Київської, Кримської, Луганської, Рівненської, Одеської, Тернопільської, Херсонської, Хмельницької ОЮБ та Сумської ОУНБ. На навчаннях були присутні директор Хмельницької ОЮБ Т. Таньчук та заступник директора Тернопільської ОЮБ Л. Гук.

До висвітлення основних тем програми було залучено фахівців провідних бібліотек системи Міністерства культури і туризму України, які цікаво поєднували питання теорії та методології соціологічних досліджень з висвітленням кращого досвіду вітчизняних та зарубіжних бібліотек. Так, учасники навчань познайомилися з досвідом науково-дослідної роботи НПБУ, НБУ для дітей, Державної історичної бібліотеки України. Незважаючи на часові обмеження, учасникам навчань вдалося вислухати всі передбачені програмою виступи, ознайомитися з результатами попередніх всеукраїнських соціологічних досліджень, а також досліджень, здійснених ОЮБ, про які повідомила соціолог ДБУ для юнацтва Н. Безпалько. Завідувач відділу науково-методичної роботи Т. Сопова зосередила увагу на бібліотечній соціології як складовій науково-дослідної діяльності. Головний методист Т. Нікітинська розповіла про структуру і правила оформлення звіту та про науково-дослідну роботу. Науковим дослідженням у краєзнавчій бібліотечній діяльності присвятила свою доповідь завідувач відділу краєзнавства ДІБ України В. Кисельова. Велике задоволення і надзвичайний інтерес присутніх викликала екскурсія НБУ для дітей, де в кожному відділі колеги з любов'ю розповідали про традиції та інноватику національної дитячої бібліотеки, про особливості своєї роботи та поліпшення обслуговування юних користувачів, про Всеукраїнський конкурс на кращого читача, впровадження інформаційних технологій та популяризацію літератури. Професор кафедри соціології ДАКККіМ України, кандидат суспільних наук Л. Дорогих сконцентрувала увагу на аспектах соціальної психології та їх застосуванні у бібліотечній діяльності, доцент кафедри соціології, кандидат соціологічних наук І. Чудовська – на методології соціологічних досліджень, ви-

кладач Д. Жабська –на використанні програмного забезпечення обробки даних соціологічного дослідження. Також присутніх зацікавили виступи професора О. Семашко “Соціологія книги”, психолога Т. Андрусенко та завідувача редакційно-видавничого відділу ДБУ для юнацтва К. Тишкевич.

Але найбільше зацікавлення викликала лекція “Інновації у бібліотечній соціології”, яку прочитала завідувач кафедри бібліотекознавства та інноваційних технологій, професор В. Скнар. Вона навила багато прикладів з практики зарубіжних бібліотек, розповіла про підходи до організації основних бібліотечних процесів (зокрема, до вивчення потреб користувачів та визначення ефективності їх задоволення) які значно відрізняються від звичайних. Користувачі з країн Центральної Європи, наприклад, сприймають бібліотеку як територію толерантності, де будь-яка людина може без зайвих прохань чи вимог, не відчуваючи приниження, отримати відповідь на свій запит, до того ж із урахуванням індивідуальних особливостей сприйняття інформації. У бібліотеках Німеччини, Швеції, Фінляндії соціологічні дослідження плануються та проводяться на підставі психологічних особливостей користувачів. Головний акцент ставиться на визначенні мети, місії бібліотеки. Не останню роль при цьому відіграє яскраве формулювання теми дослідження. На відміну від звичної для нас практики комплектування та популяризації літератури, зарубіжні колеги після отримання пробних партій тиражів зобов’язані провести опитування про найцікавіші книги. Подальші тиражі літератури визначаються за результатами цього опитування. Популяризацією книг у бібліотеках займаються здебільшого самі автори, звичайно, за допомогою бібліотекарів.

Наші європейські колеги проводять дослідження, спрямовані, насамперед, на ефективне обслуговування юнацтва, визначення ступеня комфортності бібліотеки для окремих читацьких груп, потреб юнацтва в окремих бібліотеках, пошук форм покращання іміджу бібліотек тощо. При цьому часто соціологічні дослідження орієнтуються безпосередньо на самих бібліотекарів.

Було наведено приклад роботи фінських колег.

З метою поширення знань про бібліотеку, поліпшення її іміджу, скрізь на території району, на зупинках транспорту було розміщено приблизно таку реклама: “Ти хочеш поїхати за кордон? Ти маєш оформляти пенсію і не знаєш, з чого почати? Тобі необхідні адреси вузів і консультація щодо вибору професії? Ти хочеш знати, де знаходиться найкраща клініка для поліпшення зору? Запитай у бібліотекаря! Найближча бібліотека знаходиться за адресою...”.

Виконання бібліотекарями відповідних довідкових функцій привело до зростання престижності професії бібліотекаря, отримання ними статусу держслужбовців і відповідно підвищенням зарплатні. Для переконливості наводжу приклад: звичайну бібліотеку у Фінляндії відвідують 2000 користувачів на день. Замовлення, пов’язані з простим пошуком, задовольняються, як правило, протягом дня; із складним пошуком – протягом трьох днів. Бібліотеки вузів задовольняють бібліографічний запит не більше ніж за тридцять хвилин. У країні було розроблено та успішно реалізовано державну програму “Гідна бібліотека – гідному місту”. Ця програма містила в собі навіть перелік архітекторів, яким дозволялось перебудовувати приміщення для поліпшення дизайну і ступеня комфортності бібліотеки. Кожна бібліотека мала чимось відрізнятись, а кожна мерія повинна була створити найкращу бібліотеку: адже люди згодні жити лише у місті з пристойними бібліотеками. Крім того, важливо було домогтись, врахування вимог бібліотек у всіх законах, що приймаються у країні.

На закінчення ще один приклад. У місті Дрезден, де нараховується 2,5 млн школярів, функціонує одна єдина бібліотека, що успішно обслуговує їх усіх. Крім того, діють бібліотеки у метрополітені, на вокзалі, тобто в одних місцях. Оформлення бібліотек незвичне для нас, але відповідає потребам молодих людей. Бібліотека для них стає центром психологічного розвантаження та самореалізації. Бібліотеки активно розвивають партнерські відносини, обмінюючись послугами з установами, які готові чимось допомогти їм. Діють також “Клуби друзів бібліотеки”.

Наведений досвід, безумовно, варто використати в Україні.

СВОБОДА ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Переклад з англ. О.ГУЗЕЙ, завідувача сектора вивчення попиту та обслуговування віртуальних користувачів ДБУ для юнацтва

У оглядовій статті коротко викладено зміст доповіді голови Бібліотечної асоціації Норвегії Ф.Сейерстеда на відкритій сесії Конгресу ІФЛА в Осло (2005р.) на вищевказану тему.

Матеріал викликає інтерес тим, що Норвегія є прикладом західноєвропейської ліберальної демократії, де свобода особистості та свобода інформації сприймаються як зрозумілі речі.

Разом із тим, починаючи з середини ХХ сторіччя, усвідомлюється (спочатку футурологами, а потім і міжнародними організаціями) прискорення суттєвих соціальних та економічних змін, у тому числі пов'язаних із базовими демократичними цінностями, зокрема – із значенням свободи для суспільств, що розвиваються.

Для Норвегії це завдання виявилось особливо актуальним, оскільки стаття про свободу самовираження в її Конституції залишалася незмінною з 1814 р. Тепер вона відповідає статті 10 Європейської конвенції з прав людини.

У зв'язку з виявленими небезпечними для демократичних країн тенденціями – тероризму та інших масових загроз суспільству – виникли нові підходи. Патріотичний акт, ухвалений у США після подій 11 вересня 2001р., передбачив суттєві зміни, зокрема – щодо бібліотек. Він надав право офіційним особам перевіряти інформацію про читачів (і читання), що зберігається у комп'ютерах. Це змушує спеціалістів замислитися про узгодження цілей: свободи інформації – і безпеки людей.

Суспільна відповідальність за культуру не зводиться виключно до державної підтримки культурної діяльності. Завдяки грантам та законодавчим пільгам мають стимулюватися приватні ініціативи

щодо підвищення ступеня відкритості та інформативності суспільних дискурсів.

Безумовно, “цифрова революція” та розвиток Інтернету якісно збільшили свободу особистості та інформації. Разом із тим, суспільний розвиток створив у традиційній інституційній системі нові проблеми, пов’язані із школами, університетами, засобами масової інформації, культурою та суспільством загалом. Питання полягає у тому, як адаптувати старі інститути до нових технічних реалій, як інтегрувати нові технології до соціуму. Таким чином, можна говорити про своєрідний перехідний період, для якого характерні як позитивні, так і негативні сторони.

У таких умовах слід сподіватися на те, що бібліотеки займатимуть провідне місце у новій інституційній системі. Бібліотеки (національні, публічні, університетські, шкільні) є банками знань сучасної цивілізації, заснованої на друкованому слові. Вони дбають про систематизацію і розповсюдження знань та інформації. Нарешті, бібліотеки виконують функцію центрів спілкування та відпочинку, зорієнтованого на книжки та інші джерела інформації.

Відомо, що у США найсерйозніша увага завжди приділялася правам людини, а свобода самовираження визнавалася природним правом особистості. Натомість у Європі, як правило, акцентується прагматичний аспект, що пов’язано з традицією Дж. Ст. Мілля. Тут свобода самовираження і свобода інформації розглядаються як фундаментальні характеристики демократичного суспільства. У оновленій статті Норвезької конституції стверджується право вільного самовираження у публічній (суспільній) сфері за умови додержання таких засадничих принципів, як потяг до істини, демократія та свобода думки.

У статті 10 Європейської конвенції з прав людини є параграф, у якому зазначено, що “у демократичному суспільстві необхідні обмеження свободи самовираження”. Очевидно, головне ускладнення полягає у визначенні необхідних обмежень.

Разом із тим, ніхто не бажав би жити у такому суспільстві, де влада не має свого “обличчя”. Щоб досягти розумного ступеня управління своїми планами та життям, кожен повинен “брати

участь” у створенні та функціонуванні владі, певним чином впливати на неї.

Важливою умовою зв'язку з владою є відкритість суспільства. Положення, пов'язані з цим, можна знайти у багатьох документах європейських країн та Європейської спільноти загалом. Непрозорість процесів ухвалення рішень, відзначена після прийняття Маастрихтської угоди 1991р., була далеко не останньою причиною невдалих референдумів щодо нової Конституції ЄС.

Стаття про свободу інформації чітко прописана у Конституції Німеччини, в якій стверджується, що кожна людина повинна мати можливість “вільно отримувати інформацію (“самоінформуватися”) із звичайно доступних джерел”. У Європейській конвенції з прав людини підкреслюється, що свобода самовираження означає свободу думки, можливість отримувати інформацію, ділитися нею, а також ідеями з іншими, без втручання наділених владою людей. Очевидно, що свобода самовираження стосується не тільки права спілкування.

Отже, сучасний підхід до організації вільного доступу до інформації ґрунтується на участі державної влади у створенні умов і здійсненні відкритих та серйозно підготовлених обговорень. Більшої уваги за цих обставин заслуговує розвиток інститутів громадянського суспільства. Зокрема, школи та бібліотеки не повинні обмежуватися лише передаванням знань від покоління до покоління або від одного джерела до іншого. Вони мають вирішувати широкий спектр завдань із метою формування спільноти незалежних, освічених, людей, здатних застосовувати знання.

Бібліотеки повинні сприяти генеруванню знань користувачів, виробі критичного сприйняття ними навколишнього світу як такого, незалежно від позиції влади (і навіть суспільства). З точки зору адаптованості до сучасних комунікаційних технологій, багато бібліотек уже зараз пристосовані до управління світом інформації. Спираючись на літературну та культурну спадщину, а також на нові технології, бібліотеки мають неабиякі перспективи у майбутньому.

Потрібні місця, де можна вільно від комерційних обмежень, зустрічатися (а це, як уже зазначалося, одна з основних функцій біблі-

отек), є зараз більш помітною, ніж будь-коли у нашому роздрібненому суспільстві. У цьому сенсі характерним є те, що емігранти почувують себе у публічних бібліотеках як удома, тобто бібліотеки стверджують свою соціально творчу сутність.

Наведемо приклад вдалого функціонування бібліотеки як фізичного простору з певними віртуальними можливостями. Молоді мешканці одного з передмість відвідували бібліотеку в респектабельному районі міста і були у захваті від її комп'ютерного обладнання. Водночас у бібліотеці було організовано Інтернет-групу для місцевих мешканців літнього віку. Таким чином, навколо бібліотеки сформувалися дві досить різні за віковими та суспільно-культурними ознаками спільноти. Поступово молодь із передмістя перестала конкурувати із старшими людьми із заможних кварталів і розпочала інструктувати і допомагати їм.

У своїй класичній роботі “Відкрите суспільство та його вороги” К. Поппер обстоює точку зору, відповідно до якої наша цивілізація не повністю отямилася після шоку переходу від “закритого суспільства” до “відкритого”. Нові інформаційні та комунікаційні технології допомагають відкритості суспільства. Мета полягає у тому щоб, використовуючи нові технології, сприяти інтересам істини, демократії і вільного формування громадської думки. Незважаючи на різний ступінь свободи у різних суспільствах, бібліотекарі завжди стоять на передньому плані боротьби за відкрите суспільство, свободу особистості та інформації.

ОГЛЯД СОЦІОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОБЛАСНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ЮНАЦТВА (2003-2005 рр.)

Н. Безпалько, соціолог ДБУ для юнацтва

Пріоритетним завданням бібліотек для юнацтва є задоволення динамічних інформаційних потреб сучасного користувача. Послуги бібліотек розширюються, оскільки у її практику активно впроваджуються сучасні комп'ютерні технології. А це, у свою чергу, підвищує вимоги до фахового рівня бібліотечних працівників. Тому потреби та запити юнацтва, а також особливості бібліотечної діяльності вимагають спеціального вивчення. Саме цим займаються соціологи та інші фахівці бібліотек для юнацтва за допомогою проведення соціологічних досліджень, розвідок, опитувань та інтерв'ю.

Цей аналіз складено на основі звітів ОЮБ про їх соціологічну діяльність за період 2003-2005 рр., котрі були надіслані до ДБУ для юнацтва.

Протягом останніх років одним із напрямів соціологічної діяльності бібліотек для юнацтва було **вивчення інтересів та інформаційних потреб користувачів**, а також ступеня їхнього задоволення. Про це свідчать численні дослідження, котрі проводять обласні юнацькі бібліотеки. Отримані дані про інформаційні запити читацької аудиторії є основою для обґрунтованого прийняття рішень щодо покращення бібліотечно-інформаційного обслуговування у бібліотеках.

У цьому напрямі варто відзначити соціологічне дослідження "Бібліотека і задоволення інформаційних потреб сільської молоді", яке організувала Хмельницька обласна бібліотека для юнацтва у 2003 році. Мета дослідження полягала у визначенні потреб молодих користувачів і можливості бібліотек ці потреби задовольнити. Дослідження, участь в якому взяли 12 із 20 ЦБС, показало різкий розрив між запитами читацької аудиторії і ресурсним потенціалом сільських бібліотек. Хмельницька ОЮБ, враховуючи результати до-

слідження, передала понад 2 тис. примірників літератури до сільської бібліотеки.

Також Хмельницька ОЮБ провела дослідження “Задоволення потреб творчої молоді в обласній бібліотеці для юнацтва” (2004 рік) та локальне соціологічне дослідження “Роль бібліотеки в реалізації творчого потенціалу молодого читача” у 2005 році.

Заслуговує на увагу експрес-опитування “Книга у вашому житті”, яке здійснила Кримська республіканська юнацька бібліотека в 2003 році. Опитування проводилося серед молодих читачів, і дозволило виявити ставлення молоді до книги, читання, з’ясувати причини, які заважають відвідувати бібліотеку. Результати цього опитування були опубліковані у газеті “Кримські відомості”.

Рівненська обласна бібліотека для юнацтва в 2003 році провела соціологічне дослідження “Місце та роль бібліотеки у формуванні творчого потенціалу молоді”. Під час дослідження було з’ясовано ступінь задоволення користувачів інформаційно-документальними ресурсами бібліотеки та причини незадоволених запитів. Результати дослідження допомогли з’ясувати ресурсні можливості бібліотек та подальший розвиток послуг, що надає бібліотека.

У цьому ж році Тернопільська обласна бібліотека для юнацтва здійснила соціологічне дослідження “Художня література в системі естетичного розвитку сучасної молоді людини”.

У 2004 році Миколаївська бібліотека для юнацтва організувала соціологічне дослідження “Інформаційні потреби юнацтва”.

Полтавською обласною бібліотекою для юнацтва ім. О. Гончара проведено соціологічне дослідження “Книга у твоєму житті”, мета якого полягала в отриманні розширеної соціологічної інформації про реальні читацькі запити та їх задоволення як в обласній бібліотеці для юнацтва, так і в інших бібліотеках м. Полтави. На базі відділу періодики здійснено соціологічне дослідження “Ефективність використання періодичних видань серед молоді 14–26 років” з метою визначення найпопулярніших періодичних видань різних напрямів.

Організація Інтернет-центрів у бібліотеках для юнацтва створює нові можливості та умови для задоволення інформаційних потреб користувачів.

З метою визначення ролі і місця книги та Інтернету в житті молоді людини і ступеня їхньої конкурентоспроможності у бібліотечному середовищі Державна бібліотека України для юнацтва в 2004 році провела Всеукраїнське соціологічне дослідження “Книга та Інтернет: спільники чи суперники?”. У дослідженні взяли участь Миколаївська, Полтавська, Херсонська, Черкаська, Кіровоградська, Рівненська, Хмельницька, Луганська, Тернопільська, Харківська, Вінницька, Запорізька, Волинська та Одеська обласні юнацькі бібліотеки.

Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва ім. О. Бойченка в 2004 році провела опитування “Доступ до Інтернету – як бібліотечна послуга”. Під час дослідження вивчалися:

- ставлення молоді до Інтернет-центру;
- можливість покращення його роботи;
- розширення додаткових послуг;
- спроможність молодих людей мати доступ до Інтернету вдома.

У 2004 році Одеська обласна бібліотека для юнацтва ім. В. Маяковського здійснила соціологічне дослідження “Інтернет для юнацтва: соціальний портрет та інформаційні потреби користувача”.

Бібліотеки відіграють значну роль у формуванні **правової освіти** юнацтва.

У Тернопільській обласній бібліотеці для юнацтва здійснено соціологічне дослідження “Право в житті молоді та молодь у сучасній правовій політиці”. Київська обласна бібліотека для юнацтва в 2004 році провела серед користувачів опитування “Закон про мене і мені про закон”.

Житомирською обласною бібліотекою для юнацтва було проведено анкетування на тему: “Забезпечення користувачів літературою правової тематики”.

З метою формування екологічної свідомості молоді Тернопільська обласна бібліотека для юнацтва в 2003 році здійснила соціологічне дослідження “Проблема екології очима молодих”.

Кримська республіканська юнацька бібліотека в 2003 році, з метою інформування юнацтва з економічних питань провела анкетування “Економіка і ти”.

Профорієнтація молоді є одним з напрямів діяльності соціологічної служби юнацьких бібліотек.

Рівненська обласна бібліотека для юнацтва в 2004 році провела соціологічне дослідження “Знайти себе: професія і ти”, результати якого дали можливість визначити роль бібліотеки як джерела інформації під час вибору професії, з’ясувати доцільність використання тих чи інших бібліотечних форм роботи.

У 2005 році Хмельницька обласна бібліотека для юнацтва спільно з Міським центром зайнятості організувала соціологічне дослідження “Я обираю професію”.

Цікавими були дослідження, здійснені Дніпропетровською обласною бібліотекою для молоді ім. М. Светлова протягом 2003 року і спрямовані на визначення напрямів профорієнтаційної роботи в бібліотеці. Експрес-дослідження “Бібліотека як орієнтир у виборі професії” було спрямовано на покращення інформаційного забезпечення юнаків і дівчат та підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці. Об’єктом дослідження були школярі та студенти. За результатами дослідження з’ясовано, що майже 60% респондентів користуються послугами бібліотеки під час вибору майбутньої професії.

Експрес-дослідження “Бібліотека для молодого користувача” було проведено серед користувачів, які відвідали бібліотеку в день інформації та побували на заході “У світі професії”. На основі даних дослідження було створено регіональний інформаційний центр для молоді.

Заслуговує на увагу соціологічне дослідження “Харківська обласна бібліотека для юнацтва як центр формування професійних намірів старшокласників”, яке було проведено в 2005 році. У ньому було враховано важливість та і відповідальність вибору професії молодою людиною, яке приймається під впливом багатьох факторів – як індивідуальних намірів і уподобань особистості, так і реальних

економіко-соціальних умов, перспективності і потреб на певні професії та статусних запитів молодшої людини.

Результати анкетування з питань профорієнтації підтвердили те, що бібліотеки для юнацтва повинні поповнювати свої фонди новими виданнями з менеджменту, маркетингу, психології та іншою навчальною та довідковою літературою.

Значного поширення набули вивчення потреб та літературних уподобань бібліотечних фахівців, а також дослідження системи заходів підвищення їхньої кваліфікації.

У 2003 році Тернопільська обласна бібліотека для юнацтва здійснила експрес-опитування працівників бібліотеки на тему: “Сучасний бібліотекар: спроба самоаналізу”.

Кримська республіканська юнацька бібліотека провела анкетування на тему: “Бібліотекар як читач”.

Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва ім. О. Бойченка організувала соціологічне дослідження “Бібліотека і бібліотекар в оцінці та уявленнях користувачів юнацького віку”.

У юнацьких бібліотеках проводяться опитування щодо організації комфортних умов для читачів.

Кримською республіканською юнацькою бібліотекою в 2005 році здійснено опитування “Яким би Ви хотіли бачити читальний зал?”, результати якого допомогли з’ясувати, що саме потрібно змінити в роботі та інтер’єрі читального залу.

Херсонська обласна бібліотека для юнацтва ім. Б. Лавренюва провела соціологічне дослідження “Моє бачення бібліотечного сервісу”, результатом якого стали зміни графіку роботи відділів обслуговування та впровадження нової послуги – попереднього замовлення літератури.

Під час дослідження “Видання Державної бібліотеки для юнацтва 2000-2004 років: якість та ефективність використання” з’ясувалося роль ДБУ у методичному забезпеченні обласних бібліотек.

В опитуванні взяло участь тринадцять обласних бібліотек для юнацтва, а саме: Вінницька ОЮБ, Волинська, Житомирська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Кримська, Миколаївсь-

ка, Одеська, Полтавська, Тернопільська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська ОЮБ.

Результати дослідження показали, що видання ДБУ для юнацтва використовуються в багатьох аспектах бібліотечної діяльності юнацьких бібліотек.

Значним досягненням обласних бібліотек для юнацтва є організація та проведення соціологічних досліджень, що висвітлюють проблеми саме цих бібліотек. Отримані результати впливають на подальшу роботу бібліотек. Бібліотеками для юнацтва за 2003-2005 рр. проведено 30 соціологічних досліджень, 2 експрес-дослідження, 11 опитувань, 16 анкетувань.

На основі вищенаведених даних можна дійти висновку, що соціологічна діяльність обласних бібліотек України для юнацтва 2003-2005 рр., характеризується позитивними змінами, спрямованими на дослідження важливих питань:

- задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки;
- читацькі пріоритети юнацтва;
- ступінь задоволення користувачів інформаційно-документальними ресурсами бібліотеки;
- причини незадоволення запитів користувачів;
- місце бібліотеки на ринку інформаційних послуг;
- якісне та кількісне поповнення фондів бібліотеки необхідними для юнацтва документами;
- відкриття Інтернет-центрів у бібліотеках та надання ними інформаційних послуг;
- покращення іміджу бібліотеки;
- підвищення кваліфікації бібліотечних працівників.

Таким чином, під час вибору теми дослідження потрібно враховувати сучасні потреби користувачів щодо якості їхнього обслуговування, а також поліпшення умов праці бібліотекарів з метою покращення діяльності бібліотеки.

АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ОПИТУВАННЯ МОЛОДІ ЩОДО ЇЇ СТАВЛЕННЯ ДО ПРОБЛЕМ ВІЛ/СНІДУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕК

К. ТИШКЕВИЧ, завідувач редакційно-видавничого відділу ДБУ для юнацтва,
С.ЧАЧКО, головний бібліотекар ДБУ для юнацтва, канд. психологічних наук

Здоров'я населення – показник добробуту держави, тому його збереження є завданням державного рівня. Особливої уваги потребує молодь, усвідомлення нею цінностей здоров'я, розуміння визначної ролі здорового способу життя та формування індивідуальної поведінки кожної молодої людини на цих засадах.

Кількість нових випадків ВІЛ-інфікування щорічно збільшується. У 1997 р. не залишилося жодного з 27 регіонів країни, де б не було виявлено випадків ВІЛ-інфікування серед споживачів ін'єкційних наркотиків. Частина споживачів ін'єкційних наркотиків у загальній кількості інфікованих була найбільшою – 84%. Серед інфікованих переважали чоловіки, жінки ж склали лише четверту частину.

Ситуація з поширенням ВІЛ/СНІДУ залишається тривожною і складною. В Україні у 2004 році щодня в середньому реєстрували 34 нових випадки ВІЛ-інфікування, 8 випадків захворювання на СНІД, а 5 чоловік померли від СНІДУ.

За даними Українського центру профілактики і боротьби зі СНІДОм при МОЗ України, станом на 1 листопада 2005 року епідемія ВІЛ/СНІДУ розповсюдилася на всі регіони країни. В Україні офіційно зареєстровано майже 87 тис. ВІЛ-інфікованих осіб, серед них майже 10 тис. дітей. Термінальну стадію ВІЛ-інфекції – СНІД – діагностовано майже у 13 тис. пацієнтів, понад 7 тис. хворих на СНІД померли. Споживачі ін'єкційних наркотиків складають майже 60% від кількості усіх ВІЛ-інфікованих.

За останні п'ять років у обласних бібліотеках для юнацтва на зазначену тему вийшло друком 17 робіт, а у ДБУ для юнацтва – 5

робіт, що побачили світ у серії “Несекретна інформація”, яку було започатковано у 2003 році. Причиною стала епідеміологічна ситуація, пов’язана із спалахом інфекції серед споживачів ін’єкційних наркотиків, що склалася останніми роками в Україні.

У зв’язку з тим, що ми не мали можливості безпосередньо визначити ефективність видань, спрямованих на молодь, конкретизувати відповідні пропагандистські заходи бібліотек, проведено опитування, яке дозволило уточнити ставлення молоді до проблем ВІЛ/СНІДу та визначити напрями подальшої видавничої діяльності бібліотек для юнацтва.

Разом з тим, слід наголосити, що індикатори опитування містять не всі показники із зазначеної теми, а лише ті що були доступні для вивчення обраним методом та відповідають меті проекту (визначення ступеня поінформованості молоді щодо ВІЛ/СНІДу), зокрема на основі ознайомлення із бібліографічним показником “Молодь і СНІД: серйозний погляд” (2-ге видання, перероблене і доповнене.— К., 2005.— 48 с. / Державна бібліотека України для юнацтва).

До дослідження були залучені також обласні бібліотеки для юнацтва (Вінницька, Волинська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська).

Спеціальні презентації цього видання були проведені:

– серед учнів 10–11 класів ЗОШ № 1, 7, 18, м. Вінниця та учнів середньої школи, смт. Шаргород (Вінницька обласна бібліотека для юнацтва);

– серед працівників, відповідальних за роботу з юнацтвом (у рамках теми: “Бібліотека – центр задоволення освітніх та духовних потреб молоді”), а також серед учнів-старшокласників ЗОШ № 17, м. Луцьк (Волинська обласна бібліотека для юнацтва);

– серед читачів Закарпатської бібліотеки для дітей та юнацтва;

– серед студентів I курсу Запорізької індустріальної академії та старшокласників ЗОШ № 37 (Запорізька обласна бібліотека для юнацтва);

– у Івано-Франківській обласній бібліотеці для юнацтва, на черговому засіданні молодіжного об’єднання “Творимо милосердя

разом” (під час презентації відбулася також зустріч із завідувачкою відділу лабораторної діагностики та профілактики ВІЛ/СНІДу обласного центру здоров'я);

- серед читачів юнацьких підрозділів Одеської обласної бібліотеки для юнацтва (17–22 років);

- серед експертів (бібліотекарів, працівників молодіжних служб, міського центру здоров'я та обласного центру профілактики і боротьби зі СНІДом), а також серед учнів загальноосвітніх шкіл, коледжів, технікумів, студентів вищих навчальних закладів (Рівненська обласна бібліотека для юнацтва);

- у Сумській обласній бібліотеці для юнацтва;

- серед учасників проблемно-цільового семінару та працівників бібліотек (Тернопільська обласна бібліотека для молоді);

- серед студентів та старшокласників (Хмельницька обласна бібліотека для юнацтва).

Експериментальна частина дослідження базується на результатах напівстандартизованого інтерв'ю, здійсненого у письмовій формі із застосуванням інформаційно-бібліографічного показника “Молодь і СНІД: серйозний погляд”.

Загалом було оброблено майже 700 анкет, що містять 10 запитань.

Два перші запитання спрямовані на виявлення оцінки запропонованого респондентам показника.

У першому запитанні йдеться про уявлення про проблему СНІДу в Україні загалом. На думку переважної більшості опитуваних (84,25%), бібліографічний показник “Молодь і СНІД: серйозний погляд” дозволяє скласти уявлення про проблему ВІЛ/СНІДу в Україні. Лише 5,67% досліджуваних дотримується протилежної думки. Не визначилися з відповіддю на запитання 10,08 % учасників опитування.

У другому запитанні акцент зроблено на тому, чи висвітлює показник різні аспекти проблеми ВІЛ/ СНІДу. Відповіді виявилися також позитивними, хоча й дещо менш полярними щодо висвітлення показником різних аспектів проблеми ВІЛ/СНІДу, а саме: погодилися з твердженням про багатоаспектність матеріалу 70,87%

учасників опитування; не погодилися – 6,93%, не визначилися – 22,20%.

У третьому запитанні дослідники прагнуть з'ясувати, де респонденти бачили чи чули останнього разу інформацію про ВІЛ/СНІД. Як підказка тут запропоновані такі відповіді про джерела інформації: телебачення, радіо, довідкова література, Інтернет. Окремо додано відкрите місце для власних версій респондентів, а саме: інші джерела. Найбільша кількість респондентів (62,83%) останнього разу бачила інформацію про ВІЛ/СНІД по телебаченню. Читали довідкову літературу 31,65%, знаходили відповідні дані в Інтернеті 9,76%, чули їх по радіо – 6,93% опитаних; 14,33% учасників дослідження отримали відомості про ВІЛ/СНІД з інших джерел.

У четвертому запитанні йдеться про оцінку дієвості каналів розповсюдження інформації з проблем ВІЛ/СНІДу. Тут подано ті самі підказки: телебачення, радіо, довідкова література, Інтернет. Як відкритий варіант відповіді до власних версій додано також “інше”. Отримані відповіді засвідчили, що найдієвішим каналом розповсюдження інформації молодь вважає телебачення (68,03%). Цінуються також довідкова література (27,87%) та Інтернет (26,14%). Менше впливу, на думку респондентів, має радіо (14,49%); 9,13% опитуваних вказали на дію інших джерел інформації.

Наступні запитання (з 5 по 9) спрямовані безпосередньо на оцінку освітньо-інформаційної літератури та запропонованого покажчика як прикладу подібної літератури.

У п'ятому запитанні дослідники прагнуть з'ясувати ставлення респондентів до розробки і видання матеріалів для уразливих груп: “необхідні”, “маємо у достатній кількості”, “не потрібно”. Переважна більшість опитуваних (97,80%) продемонструвала позитивне ставлення до такої літератури, причому 83,15% досліджуваних вважає, що необхідні додаткові видання такого роду, а 14,65% задоволені наявними виданнями. Тільки 2,20% учасників опитування не вважають за необхідне користуватися освітньо-інформаційною літературою.

У шостому запитанні з'ясовується, чи є повним, на думку респондентів, наведений у покажчику перелік служб з питань ВІЛ/СНІДу, ХПСШ* та наркозалежності. Як відповіді визначено: “так”, “не знаю”, “ні”. Відповіді на це запитання свідчать про недостатню обізнаність досліджуваних із реальною сукупністю служб з питань ВІЛ/СНІДу, ХПСШ та наркозалежності, їх функціями та діяльністю. Саме цим, на нашу думку, можна пояснити відносно низькі позитивні (54,65%) та відносно високі нейтральні й негативні (30,87, 14,48 %) оцінки учасників опитування.

У сьомому запитанні дослідники пропонують респондентам оцінити, чи влучно обрані десять основних фактів про ВІЛ/СНІД, наведені у покажчику. Для оцінки визначено варіанти: “так”, “ні”, “не знаю”. Крім того, додано відкритий варіант відповіді: “Якщо ні, то доповніть список”. Про те, що десять основних фактів про ВІЛ/СНІД вибрані влучно, свідчить думка 69,29 % опитуваних. Не знають – 26,93 %, негативно відгукнулися 3,78 %.

Восьме запитання стосується того, чи задовольняє респондентів інформативність Інтернет-сайтів, наведених у покажчику (“так”, “ні”, “не знаю”). Отже, 61,42 % респондентів задовольняють наведені у покажчику Інтернет-сайти; не знають 32,38 % опитуваних; “ні” відповіли 6,20 %.

Дев'яте запитання – це запитання про те, чи подобається респонденту оформлення та ілюстрації покажчика (“так”, “ні”, “не знаю”). Ілюстрації та оформлення покажчика сподобалися 62,20 % юнаків та дівчат; не сподобалися 21,58 %; не знають – 16,22 %.

Десяте запитання є повністю відкритим і стосується напрямів та публікацій, якими, на думку респондентів, необхідно доповнити покажчик.

Аналіз відповідей на це запитання, а також змісту версій, запропонованих у відкритих частинах запитань 3, 4, 7, свідчить про досить активне ставлення до участі в опитуванні.

Змістовний аналіз відповідей на запитання 10. На десяте запитання – “Якими напрямками та публікаціями Ви вважаєте необ-

* Хвороби, що передаються статевим шляхом.

хідним доповнити показчик?” – отримано багато різноманітних відповідей, які стосуються широкого кола проблем ВІЛ/СНІДу, організації профілактики цієї хвороби та її лікування.

Ми вважаємо за доцільне класифікувати відповіді за розділами:

1) інформація про СНІД, зокрема у показчику “Молодь і СНІД: серйозний погляд”;

2) оформлення показчика, а також інших матеріалів (наочних, рекламних, просвітницьких);

3) пропозиції про реальну допомогу, на яку чекають респонденти – учасники опитування.

Поліпшення інформаційних матеріалів. Як відомо, основними джерелами інформації з досліджуваного питання є телебачення, довідкова література, Інтернет та радіо.

Пропозиції стосовно підвищення інформативності цих джерел включали ширше залучення інтерактивних форм спілкування молоді з лікарями та іншими фахівцями, з одного боку, а з іншого боку – із хворими.

Оформлення. Пропозиції щодо оформлення, а також наочної пропаганди і реклами, були різнорівневими. Пропонувалося доповнити наступне видання ілюстраціями, фотографіями, дати більше наочної інформації. Крім того, зверталася увага на необхідність збільшити кількість програм про ВІЛ/СНІД на телебаченні, радіо, вистав, знайомити респондентів із даними соціологічних опитувань, науковими статтями. Підкреслювалася доцільність створення тематичних сайтів про ВІЛ/СНІД в усіх юнацьких бібліотеках, розповсюдження даних про хворобу за допомогою фотобуклетів, плакатів, листівок, SMS-повідомлень.

Реальна допомога. Значне місце у відповідях на запитання належить проханням респондентів щодо реальної допомоги: зробити безкоштовними послуги, консультації, телефонний зв'язок, забезпечити анонімність; друкувати у доступних ЗМІ адреси та телефони всіх установ, пунктів допомоги, наводити більше реальних розповідей людей, хворих на СНІД.

Висновки. Здійснене опитування виявило зацікавленість молоді у запропонованих проблемах, серйозне ставлення до відповідей,

значну кількість пропозицій – не лише стосовно покажчика як видання, але й, особливо, щодо змістовних реалій ВІЛ/СНІДу. Це дозволило нам перейти до більш конкретного планування видань, що стосуються обговорюваної теми.

Внаслідок опитування з'ясувалося, що найбільш впливовими джерелами інформації з проблеми є телебачення, Інтернет, радіо. Їх треба ширше використовувати для інтерактивного спілкування.

Разом із тим, зберігає свою фундаментальну роль для всіх категорій користувачів довідкова література із проблем ВІЛ/СНІДу, яка залишається основною формою змістовної пропаганди засобів профілактики та лікування захворювання. Поліпшення системи інформування з досліджуваної проблеми передбачає координацію видавничої діяльності у формі перспективного плану.

Дослідження сприяло не лише виявленню ставлення молоді до проблеми ВІЛ/СНІДу, але й підвищенню уваги методистів, бібліотекарів, медичних працівників, психологів до систематичної взаємодії у боротьбі із ВІЛ/СНІДом.

Отже, більшість української молоді є достатньо поінформованою щодо проблем ВІЛ/СНІДу, та шляхів його розповсюдження. Юнаки та дівчата усвідомлюють небезпеку ВІЛ/СНІДу і дуже критично сприймають окремі заходи, що пропонують громадські організації, бібліотеки та інші з метою запобігання розповсюдженню ВІЛ/СНІДу. Але певна категорія молоді не зовсім адекватно уявляє існуючу загрозу зараження та розповсюдження цих хвороб, а іноді зовсім не має власного погляду на деякі проблеми, що свідчить про необізнаність та низький рівень поінформованості.

Підвищення цього рівня є одним з головних завдань бібліотек для юнацтва.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ КЛУБИ У БІБЛІОТЕКАХ

Т. Андрусенко, психолог ДБУ для юнацтва

На сучасному етапі розвитку суспільства зростає роль молоді людини та її соціально-психологічної компетентності у процесі побудови правової і суверенної держави. Саме на рівні особистості відбувається усвідомлення того, що без ґрунтовних соціально-психологічних знань і вмінь неможливо продуктивно будувати соціальні та міжособистісні стосунки, сприймати та оцінювати інших людей, регулювати власну поведінку, здійснювати обмін думками, інформацією, впливати один на одного. Молоді люди це розуміють, тому прагнуть якомога більше поглиблювати свої соціально-психологічні знання.

Намагання пізнати, осмислити суспільство, реалізувати своє ставлення до нього, зрозуміти своє місце в ньому супроводжує молоде покоління під час подолання кризи ідентичності. Щоб вирішити свої проблеми, юнацтво йде до бібліотеки.

Особистість розвивається в суспільстві, її формують саме соціальні інститути. Соціалізація – це процес входження індивіда в суспільство, активного засвоєння ним соціального досвіду, ролей, норм, цінностей, необхідних для успішної життєдіяльності в даному суспільстві.

Отже, соціальний та психологічний аспекти взаємодіють, тобто особистість слід розуміти як цілісну систему професійних, національних, сімейно-побутових, індивідуальних та інших рис, які формуються у взаєминах людини з іншими людьми, соціальними групами. Юнацька бібліотека є одним із інститутів соціалізації. У процесі взаємодії з читацькою молоддю через книги, виховні, естетичні та інші заходи вона формує у молодого покоління норми, цінності та ідеали.

Зараз до бібліотек висуваються вимоги, пов'язані з виконанням ними інформаційних, культурних, креативних функцій, задоволенням базових потреб користувачів: пізнавальної потреби (потреби в інформації); естетичної потреби; потреби у приналежності й любові, потреби в повазі, визнанні; потреби в самореалізації.

У 1998 р. на базі ДБУ для юнацтва було проведено соціологічне дослідження “Чи існувати бібліотечним клубам?”. Результати показали, що у підлітків спостерігається саме потреба відвідувати соціально-психологічні клуби, які допомагають успішній соціалізації. Таким є клуб “Пізнай себе”, заснований у 2001 р.

Відповідні завдання активно вирішуються не тільки в ДБУ для юнацтва, а і в обласних бібліотеках.

У Хмельницькій ОЮБ працює клуб “Допоможи собі сам”, у Закарпатській ОЮБ – соціально-психологічний клуб “Діалог”, заснований спільно з місцевим центром соціальних служб для молоді, у Кіровоградській ОЮБ – лекторій “Молодь і право”, у Житомирській ОЮБ – школа правових знань, у Полтавській ОЮБ – школа самовиховання “Створи себе”, в Одеській ОЮБ – клуб психологічної допомоги, у Черкаській ОЮБ – соціально-адаптаційний клуб “Пізнай себе”, у Тернопільській ОЮБ – клуб “Як досягти успіху”, у Луцькій ОЮБ – школа правових знань “Уроки права – уроки життя”, у Луганській ОЮБ активно працює соціально-психологічна служба “Рассвет”, що здійснює тренінги, консультації, профілактику насильства в сім'ї; Миколаївська ОЮБ активно співпрацює з обласною соціальною службою для молоді у рамках зустрічей на тему: “Молодь і суспільство: проблеми і реалії”.

У соціально-психологічних клубах працюють психологи, соціологи, бібліотекарі; запрошуються на роботу фахівці з соціальних служб для молоді, лікарі, співробітники правоохоронних органів, спеціалісти з районних та міських центрів зайнятості.

Заняття у клубах проводяться здебільшого один раз на місяць або два рази на квартал.

Заняття присвячуються питанням про шкідливі звички, протиправну поведінку, торгівлю людьми, насильство в сім'ї, наркомафію, захист від злочинів, допомогу у виборі професії, товаришуван-

ня й дружбі як вищим формам вияву міжособистісних взаємин, ставово-гігієнічне виховання, стосунки батьків і дітей, закони спілкування.

Для прикладу наведемо програми роботи декількох клубів:

Програма клубу соціально-психологічної допомоги підліткам “Діалог” (Закарпатська обласна юнацька бібліотека).

Для висвітлення кожної теми запрошується відповідний фахівець:

1. Закони, за якими вчимося, працюємо, живемо.
2. Духовність – храм душі людської.
3. Наркоманія: злочин чи хвороба.
4. Чорнобиль не має минулого часу.
5. Я і мій вибір.
6. Ким бути і яким бути.
7. Батьки і діти: сім’я без конфліктів.
8. Мистецтво спілкування.
9. СНІД – війна без зброї.

Програма лекторію “Молодь і право” (Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва)

Заняття проводить провідний спеціаліст із питань соціології:

1. Шкідливі звички: міражі та дійсність.
2. СНІД: злочин проти себе.
3. Толерантність як фактор свободи та безпеки.
4. Протиправна поведінка неповнолітніх: причини і профілактика.
5. Скажемо наркоманії – ні.
6. Торгівля людьми – проблема сучасності.
7. Батьки і діти.
8. Насильство в сім’ї та поза нею.
9. Закони права і моралі.

Програма соціально-адаптаційного клубу “Пізнай себе” (Черкаська обласна юнацька бібліотека):

1. Коли життя в небезпеці.
2. Закон для тебе, тобі про закон.
3. Вибираємо навчальний заклад.

4. Активний пошук роботи: техніка телефонних дзвінків, пошуки джерел вакансій, написання листів, складання резюме, заповнення анкет, співбесіди.

5. Як я усвідомлюю себе. Психологічний захист особистості.

6. Інтелектуальні можливості людини.

7. Візуальна психодіагностика.

8. Взаємовідносини із людьми.

Хотілося б відзначити роботу психологічної служби обласної молодіжної бібліотеки м. **Тернополя** (клуб “Як досягнути успіху”, у якому щотижня у формі бесід, психологічних ігор, вправ, тренінгів підлітки за допомогою психолога-практика вирішують свої комунікативні, особистісні, профорієнтаційні проблеми). Окремо проводиться робота з батьками з питань виховання підлітків, семінари-практикуми для шкільних психологів.

На базі Державної бібліотеки України для юнацтва працює консультативно-психологічна служба. До психолога звертаються у критичних життєвих ситуаціях, для вирішення індивідуальних проблем, вікових криз, розв’язання міжособистісних і професійних конфліктів. На психолога покладено багато функцій: інформаційна, консультативна, психотерапевтична, розвиваюча.

До консультативно-психологічної служби нашої бібліотеки звертаються люди різного віку, але здебільшого юнаки та дівчата. Їх цікавлять різноманітні питання: від кризи підліткового віку, налагодження стосунків з батьками, однолітками, вчителями, сутності дружби й кохання до професійного, особистісного самовизначення. За 2005 рік психологом було проведено близько 30 індивідуальних і групових консультацій.

Підлітки мають низьку самооцінку, вони не впевнені в собі, тривожні, важко і болісно реагують на життєві труднощі, міжособистісні конфлікти з батьками, друзями, невдачі у стосунках з протилежною статтю. Тому з ними проводяться тренінги з підвищення самооцінки, формування позитивної “Я – концепції” та нового образу власного “Я”, зниження тривожності, зменшення недоречної самокритичності. Особлива увага приділяється дівчатам-жертвам психологічної травми.

Як уже зазначалося, до нас звертаються за допомогою і представники інших вікових категорій, зокрема матері – з питань дитячої психології, вікових особливостей дітей, їх адаптації до школи, налагодження стосунків з ними; особи середнього віку – вирішення конфліктів, пов'язаних із віковою кризою, і сімейних конфліктів, налагодження подружньої комунікації.

Психолог у бібліотеці, крім усього іншого, є провідником і популяризатором психологічної літератури, повинен формувати читацьку культуру. Адже відвідувачі бібліотеки звертаються до психолога з питаннями про те, яку літературу читати з тих чи інших проблем (тем).

Чому з такими запитаннями звертаються саме до психолога, що працює в бібліотеці? Шкільний психолог є представником адміністрації школи, а дітям і батькам не дуже хотілося б, щоб вона знала про їхні проблеми. Натомість, бібліотечний психолог є, так би мовити, незалежним експертом. До того ж ми дотримуємося принципу конфіденційності, створюємо атмосферу взаємодовіри на групових заняттях, під час яких зустрічаються незнайомі між собою учасники з різних навчальних закладів.

На завершення, спираючись на набуту загальну інформацію, зупинимося докладніше на досвіді створеного на базі психолого-консультативної служби ДБУ для юнацтва психологічного клубу “Пізнай себе”. Клуб складається із двох груп, у кожній з яких працює до 10 учасників, що дозволяє підтримувати атмосферу довіри, конфіденційності та щирості. Заняття проходять щотижнево у формі ігор, дискусій, тренінгових завдань, бесід (окремо для підлітків, для випускників шкіл і для студентів). На заняттях активно використовуються різноманітні методи психодіагностики, аналізуються різні життєві ситуації, способи розв'язання конфліктів. Обговорюються найцікавіші для молоді питання: спілкування; самотність і її подолання; соціальні ролі і гендерні стереотипи; тривожність; самооцінка; депресія. Коли виникає термінова потреба вирішення якоїсь проблеми, заняття за проханням членів клубу, може бути перетворено на групову консультацію. Таким чином, психолог виконує психотерапевтичну функцію, підтримуючи і заспокоюючи юнаків та дівчат. За підтримкою і психологічною допомогою корис-

та дівчат. За підтримкою і психологічною допомогою користувачі бібліотеки найчастіше звертаються у зв'язку з проблемами у стосунках з протилежною статтю, першим коханням, конфліктами з батьками.

Нижче наведено тематичний план засідань клубу “Пізнай себе” на 2006 р.

№ з/п	Назва теми	Форма проведення	Необхідні допоміжні матеріали
1	2	3	4
1	Яким є справжнє кохання.	Лекція-бесіда	Анкети
2	Паління . Невже так серйозно?	Лекція-бесіда, психологічні ігри	Анкети
3	Етнос і психологія.	Дискусія	
4	Що я знаю про ВІЛ та СНІД?	Лекція	Анкети
5	Наші потреби, цінності.	Бесіда	Тести
6	Наркоманія, алкоголізм. Чому?	Лекція-бесіда	Вправа “Подолання алкогольної залежності”
7	Мотиви поведінки. Чому ми так чинимо?	Дискусія	Тести
8	Спрямованість. До чого ми прагнемо?	Бесіда	Тести
9	Про що говорить наша зовнішність?	Вправи, ігри	Проективні методики, спостереження
10	Ідеали та їх значення.	Бесіда	Анкети
11	Причини агресії.	Лекція-бесіда	Вправа “Невпевнена, впевнена, агресивна відповідь”

1	2	3	4
12	Вікові кризи, причини їх виникнення.	Бесіда	
13/14	Психологія впливів (маніпуляції в рекламі, торгівлі).	Дискусія	
15	Стрес та його наслідки.	Бесіда, релаксаційні техніки	Тести
16/17	Індивідуально-психологічні особливості.	Лекція-бесіда	Тести
18	Що таке сім'я?	Бесіда	Анкета
19	Вплив сім'ї на формування особистості дитини.	Бесіда	Анкета
20	Конфлікти, їх види, способи подолання.	Вправи	Тести
21	Вміння ставити мету та досягати її.	Тренінг	

Результатами відвідування нашого клубу, робота якого постійно поширюється і поглиблюється, набуваючи нових форм, мають стати: успішне вирішення міжособистісних і внутрішніх конфліктів, а також загальне зниження рівня конфліктності; розуміння мотивів поведінки друзів, батьків, чоловіків та жінок; особистісне, професійне самовизначення; вихід із кризи ідентичності; зниження тривожності, підвищення самооцінки і формування позитивної “Я-концепції”; розуміння різних форм насильства і вміння з ним боротися.

СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У БІБЛІОТЕЦІ (НОТАТКИ СОЦІОЛОГА)

О. ПРЯДКО, провідний спеціаліст з питань соціології
Кіровоградської ОЮБ ім.О.М.Бойченка

Бібліотеки України вперше почали займатися соціологічною діяльністю на початку 90-х років. Відтоді стало зрозуміло, що соціологія допомагає вирішувати проблеми функціонування бібліотек у сучасному соціокультурному просторі, а тому безумовно потрібна бібліотекам. Разом із тим, коли спілкуєшся з бібліотекарями, відчуваєш занепокоєння стосовно того, чи дійсно торкнулося це розуміння окремих бібліотечних працівників.

Таке занепокоєння не залишало нас і під час підготовки до семінару "Бібліотека і молодь: нові часи, нові вимоги" для бібліотекарів районних бібліотек, що працюють із юнацтвом. Ми ставили перед собою завдання зробити семінар якомога кориснішим. Тому було вирішено провести семінар в інтерактивній формі. Присутні мали можливість поділитися своїми знаннями, отримати новий досвід під час тренінгових вправ та спілкуючись із колегами. Така організація семінару задовольнила вимоги й потреби всіх його учасників.

Зростання рівня соціологічних знань було наслідком уточнення соціальних функцій бібліотек, пристосування їх послуг до потреб користувачів, перегляду напрямів роботи з позицій конкурентоспроможності, переорієнтування всіх видів бібліотечних продуктів на реального і потенційного споживача, вивчення та впровадження нових ідей у практику. Умови для цього зростання створили відповідні соціологічні дослідження, що проводилися спеціалістами ОЮБ. Із результатами цих досліджень бібліотекарі юнацької мережі регулярно знайомилися під час попередніх семінарів, зустрічей, практичних занять.

З метою визначення реальних показників роботи бібліотеки, її можливостей і резервів, ступеня задоволення потреб користувачів у 2004 році було здійснено дослідження "Бібліотека і бібліотекар в оцінці й уявленнях користувачів юнацького віку". Отримані дані підтвердили,

що обслуговування в бібліотеці ведеться на високому професійному рівні. Користувачі розглядають бібліотеку як місце, де можна отримати різноманітну, потрібну їм інформацію. Молодь приваблюють фонд бібліотеки та оперативне обслуговування. Значна частина користувачів розглядає бібліотеку як невід'ємну складову свого життя, відвідуючи її майже щодня з метою виконання навчальних завдань та отримання книг для дозвіллевого читання. Респонденти загалом задоволені якістю послуг, які надає бібліотека. Разом із тим, бібліотека наразі реалізувала далеко не всі можливості обслуговування користувачів.

Дещо раніше, у 2003 р., було проведено дослідження “Бібліотека і вчитель: шляхи співпраці”. Його необхідність диктувалася потребою бібліотеки враховувати у діяльності динаміку сучасного життя. За результатами дослідження виявилось, що бібліотека сприяє освіті молоді, про неї добре знають викладачі загальноосвітніх шкіл, вона користується повагою як заклад, завдяки якому можна вирішити проблему позакласного виховання учнів старших класів. Педагогів задовольняє тематика та якість масових заходів у бібліотеці. Водночас слід зазначити, що в бібліотеці існує певний дефіцит інформації для викладачів та допомоги у навчальному та виховному процесі. Відповідно було запропоновано інформувати викладачів загальноосвітніх шкіл та користувачів ОЮБ ім. О.М.Бойченка про наявність у бібліотеці нових видань та видань за окремими темами, вдосконалювати взаємодію бібліотеки з навчальними закладами міста, доукомплектувати фонди бібліотеки виданнями, про необхідність яких соціологи дізналися під час дослідження.

Покращення роботи з творчо-обдарованою молоддю в бібліотеках області стало метою дослідження “Творча особистість: потреби та можливість їх задоволення в бібліотеці”, здійсненого у 2003 році. У бібліотеках області опитано обдаровану молодь та бібліотекарів, які працюють з нею (разом 8-10 чол. з кожної бібліотеки), проаналізовано форми і методи бібліотечної роботи. Згідно з даними опитування під час дозвілля респонденти захоплюються музикою (22,8%), літературною творчістю (21,4%), малюванням (20,5%), декоративно-ужитковим мистецтвом (15,2%), технічною творчістю (5,3%). За наслідками дослідження було зроблено висновок, що, попри активну роботу на допомогу юним талантам у бібліотеках області, забезпеченню потреб творчо обдарованої молоді у виданнях та

інформації заважає відсутність у творчо обдарованої молоді, що користується бібліотеками, достатнього уявлення про їх фонди та навичок пошуку інформації. Тому їй необхідна допомога бібліотекарів як під час пошуку інформації, так і при організації зустрічей, бесід із фахівцями, виступів юних талантів, виставок творчості. Бібліотекарям області було запропоновано продовжувати пошук та підтримку творчо обдарованої молоді, впроваджувати нові форми роботи, приділяти увагу комплектуванню видань для даної категорії користувачів, залучати творчо обдаровану молодь до участі у заходах, що проводяться у бібліотеках, надавати широку інформацію про фонди бібліотек користувачам згідно з їх зацікавленнями (індивідуальне, групове інформування, книжкові виставки, перегляди, буклети, тематичні списки видань), пропагувати свій досвід роботи за допомогою ЗМІ, друкованої продукції малих форм тощо.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства – етапі духовного відродження – посилена увага має приділятися історії України, вихованню молодого покоління на прикладах минулого, формуванню любові до рідного краю, патріотизму, відповідальності за збереження історико-культурних надбань. Тому обласною бібліотекою для юнацтва у бібліотеках, які працюють з молоддю, проведено двоетапне соціологічне дослідження “Бібліотека і патріотичне виховання молоді: реальність, проблеми” (I етап – “Допризовна підготовка молоді в бібліотеках Кіровоградської області”, 2002 р.; II етап – “Краєзнавча робота з молоддю у бібліотеках Кіровоградської області”, 2004 р.). Це дослідження допомогло різнобічно розглянути проблему патріотичного виховання молоді в бібліотеках області, визначити набутки та недоліки, а також шляхи подальшого розвитку.

Зі створенням у 2003 році у Кіровоградській ОЮБ ім.О.М.Бойченка (за фінансової підтримки Посольства США в Україні) Інтернет-центру на часі виявилось опитування користувачів “Доступ до Інтернету як бібліотечна послуга”. Опитування було спрямоване на визначення ставлення до Інтернет-центру, заходів з покращення його роботи, можливостей розповсюдження додаткових послуг, демографічних характеристик респондентів. Згідно з одержаними даними користувачі були задоволені роботою Інтернет-центру (97,02%). До переваг Інтернет-центру, респонденти зарахували: умови праці (59,41%), зручність обслуговування (25,74%), можливість зустрітися з друзями (14,85%); до недоліків – недо-

статність часу користування Інтернет-центром (64,36%), незручність умов праці (5,94%) та режиму роботи (3,96%). Користувачі хотіли, щоб години роботи Інтернет-центру було продовжено у вечірній час. Опитування підтвердило, що Інтернет відіграє важливу роль у задоволенні інформаційних потреб молоді, є сучасним і привабливим джерелом інформації. Працівники бібліотеки постійно враховують думки своїх користувачів, працюють над покращенням якості обслуговування та розширенням діапазону додаткових послуг.

Окремо варто сказати про співпрацю Кіровоградської ОЮБ з Державною бібліотекою України для юнацтва. З початку 90-х років і дотепер ОЮБ є базою проведення всеукраїнських соціологічних досліджень. Майже десять років у бібліотеці проводяться соціологічні дослідження “Молодий читач” та “Краща книга року”. Висновки та рекомендації поширюються в усіх бібліотеках України.

Тому не дивно, що зараз ми приєднуємося до вивчення проблем бібліотек України, які працюють з юнацтвом, у загальнодержавному масштабі, про що свідчить участь ОЮБ у соціологічних дослідженнях “Бібліотеки для юнацтва як методичні центри” (2002 р.), “Видання державної бібліотеки України для юнацтва 2004-2005 рр.: якість та ефективність використання” (2005 р.), соціологічній розвідці “Система підвищення кваліфікації працівників у бібліотеках України для юнацтва” (2005 р.), всеукраїнському соціологічному обстеженні “Структурно-кількісні аспекти бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва в Україні”(2004–2006 рр.).

Час довів, що соціологія стала добрим порадиником та помічником бібліотекарів. Водночас, відсутність достатнього фінансування відбивається і у цій сфері бібліотечної діяльності. Розвитку соціології в бібліотеці, покращенню її іміджу заважають відсутність соціологів-професіоналів, сучасних видань з питань бібліотечної соціології та автоматизованих програм обробки анкет.

Подоланню цих перешкод сприятиме наполеглива праця бібліотекарів, які, безумовно, люблять свою справу, і користувачів, вкладають душу в те, що роблять.

БІБЛІОТЕЧНА СОЦІОЛОГІЯ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРИСТУВАЧІВ

Т. СОПОВА, завідувач науково-методичного відділу ДБУ для юнацтва

Сьогодні в бібліотеках України для юнацтва відбуваються суттєві зміни. Бібліотеки не лише адаптуються до нових економічних, політичних, соціокультурних умов, але й реалізують інноваційні стратегії поведінки в інформаційному і соціокультурному середовищі відповідно до свого статусу, складу користувачів тощо.

Важливим джерелом інформації, що допомагає враховувати й активізувати освітні, інформаційні і культурні потреби користувачів, покращити імідж бібліотек, повернути до їх становища увагу та спонсорів, є соціологічні дослідження.

Бібліотечна соціологія, з одного боку, є наукою про вплив суспільства та його інституцій на розвиток бібліотечно-інформаційної справи, а з іншого – це наука про вплив бібліотеки як суспільної установи на розвиток суспільства.

Основні завдання сучасної бібліотечної соціології:

1. Визначення ролі і місця бібліотеки у конкретній регіональній соціокультурній ситуації.
2. Визначення ставлення населення конкретного регіону до бібліотеки.
3. Вивчення читацької аудиторії конкретної бібліотеки і думки читачів про роботу бібліотеки.
4. Вивчення читацьких інтересів та потреб.
5. Вивчення суспільних уявлень про бібліотеку.
6. Вивчення думки спеціалістів з конкретних проблем бібліотечної справи¹.

Інструментом визначення та реалізацій більшості завдань бібліотечної соціології є конкретні дослідження, тобто система логічно

¹ Социологические исследования в библиотеках: Практическое пособие/ И.Г. Васильев, М.Е. Илле, Д.К. Равинский.– СПб.: Профессия, 2002. – 176 с. – (Библ. практикум).

послідовних методологічних та організаційно-технічних процедур, пов'язаних між собою спільною метою – одержати достовірні дані про явища або процедури для їх наступного використання.²

Мета аналітичних досліджень полягає не лише в описі структурних елементів явища, що вивчається, але й у з'ясуванні причин, що лежать в його основі і зумовлюють його характер, розповсюдження, якість та ін. До аналітичних досліджень можна віднести, наприклад, вивчення ступеня задоволення читачів юнацького віку бібліотечним обслуговуванням, ролі та місця бібліотеки в житті молоді міста (регіону).

Останніми роками бібліотеки досить часто проводять *маркетингові дослідження* потрібні для прийняття стратегічних управлінських рішень. До них можна віднести, зокрема, вивчення читацьких потреб бібліотеки, читацьких уподобань відносно сучасної української літератури, послуг бібліотеки та їх оцінки користувачами.

Методами отримання інформації є: спостереження, опитування, (анкетування; бесіда, зокрема – метод фокус-груп; інтерв'ю), експеримент, аналіз бібліотечної документації.

Об'єктивне уявлення про дії читачів дає використання методу *спостереження*. Крім того, воно дозволяє зібрати великий інформаційний матеріал, який можна використати для визначення тенденцій розвитку бібліотечних процесів та удосконалення методів бібліотечної роботи. Об'єктами спостереження в бібліотеці є:

- поведінка читачів – фіксується у читацькому формулярі для подальшого використання;
- ставлення читачів до бібліотечних заходів – допомагає виявити їх ефективність;
- умови роботи читачів – знання про них сприяє з'ясуванню придатності приміщень для обслуговування читачів, у т. ч. під час проведення масових заходів.

Опитування – найдоступніший бібліотечному фахівцю метод і дозволяє просто, оперативно та легко збирати й обробляти дані. Йо-

² Соціологічні дослідження в бібліотеках: Методика орг. і проведення / Дніпропет. обл. універс. наукова б-ка; Уклад. І.Є. Луньова. – Д., 2002. – 98 с.

го можна застосовувати у дослідженні читацьких вимог до бібліотек для юнацтва.

У бібліотеках найпоширенішим є *анкетне опитування*. Респондент сам читає запитання анкети та письмово відповідає на них. Обов'язки анкетера полягають у тому, щоб забезпечити респондентам можливість самостійно й анонімно працювати над анкетами. При цьому необхідно бути коректним, уважним, люб'язним. Слід пояснити молодій людині, чому дослідники звернулися саме до неї, і не дискутувати з опитуваним. Після повернення ним заповненої анкети анкетер має переглянути її і подякувати респондентові за участь³.

Порівняно новим у бібліотеках є *метод фокус-груп*. Це спланована бесіда, у процесі якої дослідник намагається викликати дискусію у групі (10–12 чол.), щоб зібрати необхідну інформацію з якоїсь конкретної теми. Належного рівня потребує проведення *інтерв'ю* – цілеспрямованої бесіди, мета якої отримання відповіді на запитання, передбачені програмою дослідження. Розрізняють сплановане, напівсплановане та несплановане інтерв'ю. Дії інтерв'юєра чітко визначає “Інструкція інтерв'юєра”⁴.

Метод експерименту є досить трудомістким, а тому застосовується у бібліотеках нечасто. Однак не слід забувати про його ефективність у визначенні нових напрямів роботи, впровадженні інновацій тощо. Наприклад, перед уведенням платних послуг доцільно провести експеримент з метою визначення того, чи не призведе воно до різкого зниження кількості користувачів.

Нарешті, *аналіз бібліотечної документації* (плани, звіти, книжкові та читацькі формуляри, облікові документи) дозволяє одержати інформацію про бібліотеку в цілому, реальне читання юнацтва та молоді, дані про читачів.

Кожне соціологічне дослідження треба намагатися зробити якісним та результативним. Якість соціологічного дослідження визначається надійністю та цінністю отриманих результатів і залежить

³ Соціологічні дослідження в бібліотеках: Методика організації і проведення / Дніпропет. обл. універс. наукова б-ка; Уклад. І.Є. Луньова. – Д., 2002. – 98 с. – Дод. 2 “Інстр. анкетера”.

⁴ Там само. – Дод. 1 “Інстр. інтерв'юєра”.

від організації та кваліфікації дослідників. З цієї точки зору виділимо дві характеристики мети дослідження – важливість (значущість) і реалістичність (імовірність досягнення). Що стосується засобів дослідження, то вони характеризуються тим, наскільки наближають нас до поставленої мети, та відношенням результату до витрат, тобто, ефективністю. Необхідно враховувати не лише економічну ефективність (витрати на дослідників та респондентів), але й соціальну.

Загалом, під якістю соціологічної інформації розуміють її спроможність правильно відбивати соціальну дійсність.

Результатами проведення дослідження можуть бути: визначення подальших перспектив розвитку бібліотеки, удосконалення обслуговування користувачів, проведення різноманітних заходів, упровадження інновацій, звітування перед громадою, обговорення та лобювання інтересів бібліотеки в органах місцевої влади, публікації у пресі, ознайомлення батьків на батьківських зборах із висновками дослідження, поліпшення інформаційної та інших функцій бібліотеки, підвищення якості формування фонду, перебудова системи підвищення кваліфікації, зміна професійної поведінки бібліотекарів тощо.

Отже, бібліотечна соціологія є важливою ланкою діяльності книгозбірень для юнацтва, а систематичне і грамотне використання її методів спроможне збагатити і вдосконалити діяльність цих бібліотек, прискорити їх розвиток та покращити імідж.

СХЕМА ЗВІТУ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

Т. НІКІТІНСЬКА, головний методист ДБУ для юнацтва

Результати соціологічних досліджень, проведених бібліотеками, викладаються у підсумковому документі: інформації, інформаційній записці, аналітичній записці (довідці) або звіті.

Пропонуємо схему звіту про науково-дослідну роботу. Така схема може стати основою для написання різних форм звітності (інформації, інформаційної та аналітичної записки).

Звіт може бути загальним (висвітлення результатів всього дослідження) та проміжним (за кожним етапом).

Структурні елементи звіту:

- титульний аркуш;
- список виконавців;
- реферат;
- зміст;
- перелік умовних позначень, символів;
- вступ;
- основна частина;
- заключна частина;
- список використаних джерел під час написання звіту;
- додатки.

1. Титульний аркуш

- назва вищої установи;
- назва установи-виконавця;
- гриф погодження і затвердження;
- форма звітності та назва соціологічного дослідження, наприклад: Звіт про Всеукраїнське соціологічне дослідження “Книга та Інтернет: спільники чи суперники?”;
- місце і дата складання звіту.

2. **Список виконавців** – включає прізвище, ім'я, по батькові, посади, вчені ступеня керівників науково-дослідної роботи, відповідальних виконавців та співвиконавців, які брали творчу участь у виконанні дослідження. Розміщується на звороті титульного аркуша.

3. **Реферат** містить відомості про обсяг дослідження, кількість ілюстрацій, таблиць, додатків, частин звіту, використаних джерел. У тексті реферату зазначаються: мета дослідження, методологія, коротке викладення результатів та сфера їх застосування. Обсяг реферату – 1/2 сторінки.

4. **Зміст** складається з переліку назв розділів, підрозділів, пунктів, списку використаних джерел, із зазначенням номерів сторінок. Якщо звіт складає менше 10 сторінок, то зміст не складається.

5. **Умовні позначення, символи** наводяться в порядку їх згадування в тексті звіту із необхідною розшифровкою та поясненнями.

6. **Вступ** містить оцінку сучасного стану проблеми, актуальності, новизни теми та обґрунтування необхідності проведення роботи.

7. **Основна частина** включає дані, що відображають сутність, методику і основні результати:

- опис методів збору і аналізу матеріалу;
- узагальнення і оцінку результатів, пропозиції з подальших напрямів роботи бібліотеки.

5. **Заключна частина:**

- висновки за результатами дослідження;
- рекомендації.

6. **Список використаних джерел**, під час написання звіту.

Відомості про використані джерела розташовуються за порядком посилань у тексті звіту.

Графіки, діаграми варто розміщувати одразу після тексту, в якому вони згадуються вперше, при цьому вказується їх номер та назва.

7. **Додатки** оформляються як продовження документа і містять матеріал (графіки, таблиці та ін.), який не ввійшов до тексту звіту.

Вимоги до складання звіту: чіткість, лаконічність, конкретність, точність формулювань, обґрунтованість рекомендацій та пропозицій.

* * *

“Книга та Інтернет: спільники чи суперники?”

Висновки. Бібліотеки для юнацтва виконують надзвичайно важливі інформаційні, соціально-виховні та інтеграційні функції в учнівському та студентському середовищі. Адже більшість опитаних використовують як традиційні джерела інформації, так і пошукові системи Інтернету.

За умови розширення доступу до мережі Інтернет, на думку опитаних, бібліотеки для юнацтва зможуть ще інтенсивніше залучати нових користувачів.

Книга та Інтернет користуються високим попитом серед молоді. Це викликає необхідність збереження не лише “традиційних” носіїв інформації, але й розширення можливостей доступу користувачам до мережі Інтернет у бібліотеках для юнацтва.

Одним із перспективних шляхів поліпшення роботи бібліотек для юнацтва є поглиблення інформаційної культури користувачів бібліотек за допомогою притаманних їм засобів, способів та новітніх інформаційних технологій в активному режимі системи “бібліотека – загальноосвітня школа – вищий навчальний заклад – громадські молодіжні організації – роботодавці”.

Ключовою умовою успішного функціонування бібліотек в інформаційному суспільстві є потреба впровадження сучасних комп’ютерних технологій та якісне формування фонду друкованих видань, які, в подальшому, будуть успішно співіснувати та доповнювати одне одного.

У практиці соціологічної діяльності бібліотек для юнацтва звіти складаються за результатами комплексних досліджень, які проводяться в декілька етапів і мають великий обсяг.

ПРОТИ ДУХОВНОЇ РУЙНАЦІЇ

Н. ФІЛАХТОВА, завідувач відділу аналітико-методичної роботи та автоматизації Черкаської ОЮБ ім. В.Симоненка

Журі премії імені Дмитра Нитченка⁷, заснованої Лігою українських меценатів та родиною письменника, назвало лауреатів за 2005 рік. Серед них: ФЕДОРЕНКО Олена, директор Черкаської обласної бібліотеки для юнацтва ім. В. Симоненка.

Премія ім. Д. Нитченка носить ім'я відомого подвижника українського слова, організатора освітнього, культурного й літературного життя в Австралії. Письменник, журналіст, критик, літературознавець, педагог, меценат – ось лише деякі грані діяльності цієї унікальної людини. Упродовж десятиліть, живучи на чужині, в Австралії, він писав книжки, рецензував найвагоміші, найактуальніші твори, що виходили українською мовою в діаспорі, популяризував, видавав і навіть продавав їх, щоб на виручені гроші опублікувати нові.

Засновуючи премію імені Дмитра Нитченка, Ліга українських меценатів разом із доньками великого благодійника – Лесею Ткач (в літературі – Богуславець) та Галиною Косарською вирішили відзначати нею саме тих, кому не байдужа доля українського друкованого слова. Премія імені Дмитра Нитченка присуджується рецензентам, журналістам, видавцям, бібліотекарям, працівникам книготоргівлі, меценатам, тим, хто справді активно пропагує українську книгу, захищає друковане слово. Присуджується премія щороку до дня народження письменника – 21 лютого.

Духовна криза нації небезпечніша за економічну. Незаперечну роль у порятунку української нації від духовної руйнації, від деградації відіграють кращі зразки української літератури.

Саме вони є одним з важливих джерел творення особистого “я”, пошуку відповідей на численні запитання молодих громадян, набуття ними певного життєвого досвіду.

На жаль, загальне тло смаків і естетичних запитів молоді частогусто спотворюється. Адже засоби масової інформації зазвичай

⁷ Літературна Україна.– 2006.– 2 берез. (№8).– С. 2.

пропагують зразки масової культури низького гатунку. Полиці книгарень заповнили бульварні твори, що привертають до себе увагу яскравими обкладинками.

Тож роль української літератури у пробудженні національної самосвідомості молодих громадян України надзвичайна. А вивчення запитів користувачів нашої бібліотеки підтвердило те, що українську художню книгу юнаки та дівчата читають здебільшого за навчальною програмою, як шкільною, так і вузівською. Тому ми зосередили свої зусилля на популяризації кращих зразків класичної, сучасної української літератури та творчих здобутків черкаських письменників.

Ця робота серед читачів юнацького віку набула системності. У нас добре налагоджені зв'язки з обласною організацією Національної спілки письменників України, науковцями Черкаського Національного університету ім.Б.Хмельницького, обласним літературним об'єднанням ім.В.Симоненка, літературними студіями “Версія” та “Четвер”, інститутом післядипломної освіти педагогічних працівників тощо. Викладачі багатьох шкіл, ліцеїв, гімназій, технікумів також зацікавлені у співпраці з нашою бібліотекою.

Під час комплектування новою літературою ми, в першу чергу, звертаємо увагу на українську книгу. У цьому плані хороші результати отримано від співпраці з книжковим магазином “Криниця”. На бібліотечних полицях з'явилися твори Ю. Андруховича, М. Матіос, В. Шкляра, Л. Дереша, І. Павлюка, Г.Тарасюк, Є.Кононенко та ін.

Прогалини у фонді намагаємося заповнити матеріалами з періодичних видань. Наша бібліотека отримує: газети – “Друг читача”, “Літературна Україна”, “Українська мова та література”, “Українське слово”; журнали – “Березіль”, “Вітчизна”, “Дзвін”, “Дивослово”, “Дніпро”, “Київ”, “Кур'єр Кривбасу”, “Сучасність”, “Українська література в загальноосвітній школі”, “Українська мова і література в школі”, “Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах”.

До послуг користувачів розгалужені розділи з персоналіями в каталогах, систематичній картотеці статей та краєзнавчій картотеці.

Щоб донести до молоді кращі зразки української літератури, використовуємо весь арсенал форм бібліотечної роботи – тижні

книги і свята української мови, літературні вечори і поетичні години, заочні літературні подорожі і вікторини, презентації книг і вечори-зустрічі з письменниками, Шевченківські і Симоненківські читання, наочну популяризацію і видавничу діяльність. Масові заходи відбуваються в бібліотеці мало не щотижня.

Працівники нашої бібліотеки розуміють, що засвоєння багатств класичного літературного спадку є невід'ємною складовою частиною загального культурного фундаменту, необхідного для формування всебічно розвинутої особистості.

Однак, результати соціологічних досліджень читання молоді підтверджують “непрестижність” класичної літератури. Значна частина юнацтва втрачає інтерес до доробку класиків ще у шкільні роки, назавжди відводячи йому місце обов'язкового (а, отже, нецікавого) читання. Популяризацією творів класичної української літератури ми намагаємося змінити це становище, використовуючи інноваційні, ігрові форми, не прив'язуючись до шкільної та вузівської програм, ювілейних дат. Зокрема, для такої популяризації призначені: цикл годин “Поетичний зошит України”, заочні літературні подорожі, турніри знавців літератури “Пізнай себе через слово”, озвучені книжкові виставки, виставки-вікторини. У відділі абонементу функціонує цикл виставок-портретів “Гортаючи класику сьогодні”.

Справді пізнавальними для молоді стали засідання відеолекторію “Сінема – Книга на екрані”, задум якого полягає в тому, що юнаки та дівчата не лише знайомляться з кращими зразками української класичної літератури, а й переглядають уривки з фільмів, створених на основі цих творів. Одне із засідань літературно-мистецької вітальні ми присвятили Олександрові Довженку – “З Довженкових криниць”.

Не залишається поза увагою і література української діаспори, відома нашим читачам лише за окремими іменами, які почали вивчатися в рамках нових програм. Пропагуючи творчість О. Теліги і Олега Ольжича, Є. Маланюка і Ю. Липи, В. Барки і Е. Андіївської, Івана Багряного і Б. Лепкого, наших земляків Т. Осьмачки, А. Легота, Н. Лівницької-Холодної, Д. Гуменної, ми прагнемо переконати молодь, що золота нитка нашої літератури не уривалася, що там, у

далеких світах, існує велика за чисельністю і за художнім рівнем українська література. Цьому сприяють: цикл літературних годин “На Україну повернись. Письменники діаспори”, літературні портрети письменників, прем’єри книг: “Я знов самотній і проклятий. Т. Осьмачка”, “Душа на сторожі. О. Теліга”, “Відвага і любов самопосвяти. Олег Ольжич”, “Невгасна віра в людину. Іван Багряний”, “В. Барка: письменник, філософ, публіцист”, “Долетить на Дніпро луна...”: Н. Лівіцька-Холодна” та ін.

Творчість Д. Гуменної ми пошанували на літературному вечорі “Постать, доля і праця Д. Гуменної”. Окрім цього, сценарій вечора “Мого народу гілочка тернова” та рекомендаційний список літератури “На сторожі правди і любові. Д. Гуменна”, підготовлені бібліотекою, були надруковані на сторінках черкаського журналу “Педагогічний вісник”.

Значну роботу із популяризації української літератури проводить клуб цікавих зустрічей “Візит”. Одна із таких зустрічей відбулася із В. Бердник-Сокоринською, вдовою письменника О. Бердника, його донькою Громовицею та кобзарем В. Литвином з дружиною. Гості бібліотеки презентували восьмитомник О. Бердника, його поетичні твори, що стали піснями, та мистецьку спадщину письменника. Протягом тижня в бібліотеці експонувалися картини О. Бердника.

Початок 2005 навчального року в бібліотеці було позначено творчою зустріччю з Шевченківським лауреатом М. Слабошпицьким, письменником діаспори С. Горлачем, черкаськими науковцями, письменниками В. Пахаренком та В. Поліщуком. С. Горлач презентував свою нову книгу “Максим”.

Зустрічі з письменниками проводилися також з нагоди тижня та свят української мови. На свято “У мові народу щоденне причастя” завітали київські та черкаські письменники М. Слабошпицький, П. Перейбіс, В. Захарченко, М. Негода, Г. Білоус, В. Поліщук та меценат з Австралії М. Гоян.

Щороку, у березні та травні, в бібліотеці відбуваються Шевченківські читання. У рамках читань проходять огляди-вікторини “Тарасовими шляхами”, “Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття”, ми-

стецькі години “Осяяні Шевченком: митці – лауреати Шевченківської премії”, “Духовні дзвони Шевченка”.

У травні, в дні перепоховання праху Т.Г. Шевченка на Чернечій горі, було проведено літературно-мистецьку подорож “Іде “Кобзар” широким світом” за участі наукових працівників музею “Кобзаря” та викладачів музичного училища. Спільно з автором книги “Святиня”, науковцем, берегинею “Тарасової світлиці” в Каневі З. Тарахан-Березою ми підготували усний журнал “Пам’ять Чернечої гори”.

Ряд цікавих заходів – літературно-музичний вечір “В цвіту садів прекрасних буде жити він вівки, як безсмертний наш сучасник”, озвучена виставка-вікторина “Встає твій образ наче промінь...”, усний журнал “Скарби нетлінні” тощо – було організовано разом із педагогічним колективом та учнями ЗОШ № 12.

Якнайповніше намагаються бібліотекарі доносити до молоді полум’яну творчість В.А. Симоненка. Ця робота активізувалася у 2004-2006 роках, з нагоди 70-річчя від дня його народження, і була спрямована передусім на наочну популяризацію (виставки: “Високий лет з надламаним крилом. Образ В. Симоненка в літературі та мистецтві”, “Золотий спалах. В. Симоненко”, “Про витязя слово”).

Для пропаганди творчості В.А. Симоненка наші співробітники зверталися також до інших форм масової роботи.

Так, за участі старшокласників міста було проведено поетичну годину “Життя, мов спалах блискавки”.

У січні 2005 р. бібліотека відкрила двері для присвяченого В. Симоненку свята поезії та книги, в рамках якого проводилася презентація книг про В.А. Симоненка та його творів (спеціального випуску альманаху обласної організації НСПУ “Холодний Яр”, Симоненківського календаря на 2005 р., книг М. Сніжка “Оводи Василя Симоненка” та В. Пахаренка “Як він ішов...” і, головне, двохтомного видання творів В. Симоненка, що побачило світ у черкаському видавництві “Брама-Україна”). Під час свята виступили письменники з міст Києва та Черкас, літературознавці Національного університету імені Б.Хмельницького, видавці черкаських видавництв “Брама-Україна”, “Відлуння-плюс”. Потім шанувальники творчості В. Симоненка перейшли до обласного музично-драматичного теат-

ру ім. Т. Шевченка, де відбувся міський вечір-вшанування письменника-патріота.

Доброю традицією в нашій бібліотеці стало проведення творчих вечорів черкаських письменників-лауреатів обласної літературної премії “Берег надії” ім. В. Симоненка. Ось і цього разу 14 грудня, в день пам’яті В. Симоненка, до нашої бібліотеки на вечір-зустріч завітав поет із м. Умань, лауреат премії “Берег надії” 2005 р. П. Поліщук.

Зацікавлення в молодіжній аудиторії викликали мистецька година “В. Симоненко у фотографіях та на екрані”, літературно-музична композиція “Нехай серця не знають супокою”: В. Симоненко – молоді”.

На літературному вечорі, присвяченому В. Симоненку, “Світ який – мереживо казкове...” слово поета звучало з вуст черкаських письменників Г. Білоуса, О. Озінного, В. Кикотя, О. Солодаря. А старійшина черкаського письменницького цеху М. Негода поділився спогадами про В. Симоненка, прочитав уривки з поеми, присвяченої поету.

Черкаська ОЮБ ім. В. Симоненка зініціювала і провела обласну заочну літературну вікторину для юнацтва “Ти знаєш, що ти – людина...”. У вікторині взяли участь 35 юнаків та дівчат із усіх районів області. Молоді люди не тільки відповідали на запитання вікторини, але й виконували творчі завдання: писали роздуми-есе “В. Симоненко в моєму житті”, намагалися відтворити образ В.Симоненка у віршах, малюнках, вишивці тощо.

Наша бібліотека продовжує проводити традиційні березневі тижні книги. Вони завжди стають цікавими зустрічами з шедеврами книжкового мистецтва, письменниками, митцями, видавцями краю, творчою молоддю. У 2005 р. тиждень проходив під девізом: “Від літопису до ноутбука”. Відкрили його черкаські письменники, члени НСПУ Г. Білоус та Г. Дігтяренко. Загалом, упродовж тижня було організовано ряд цікавих заходів. Літературно-музичний вечір “Дівчина з легенди. Маруся Чурай” не лише познайомив читачів з творчим доробком славетної українки. У виконанні старшокласників колегіуму “Берегиня” прозвучали уривки з романів Л. Костенко

“Маруся Чурай”, В. Чемериса “Засвіт встали козаченьки”, вірші А. Листопад, присвячені Марусі Чурай.

На літературній зустрічі “Письменник презентує” було представлено книги черкаських авторів, що вийшли в 2003-2004 рр. Свої книги презентували голова обласної організації НСПУ, лауреат Міжнародної премії ім. Г. Сковороди та обласної літературної премії “Берег надії” ім. В. Симоненка Г. Білоус, поетеса Л. Зоряна, член НСПУ В. Кикоть.

Поезія Л. Костенко у виконанні читачів бібліотеки і пісні на слова поетеси у виконанні викладачів та студентів музичного училища звучали на поетичному вечорі “Поезія – моя найвища сутність...”. Вірші Л. Костенко поклав на музику черкаський композитор Ю. Збандут.

На завершення тижня книги були презентовані нові видання до 70-річчя В. Симоненка. Ювілейні видання представляли видавці та автори:

- твори в 2-х томах – редактор видавництва “Брама-Україна” О. Третьяков;
- есей “Як він ішов...” – автор, черкаський письменник, науковець В. Пахаренко;
- четвертий випуск альманаху черкаської письменницької організації “Холодний Яр” (повністю присвячений В. Симоненку) – письменник Г. Білоус;
- книгу “Оводи Василя Симоненка” (автор М. Сніжко, журналіст, який працював разом із В. Симоненком, лауреат Симоненківської премії 2005 р.) – спілчанин, лауреат премії “Берег надії” ім. В. Симоненка, письменник із Золотоноші І. Дробний, який був особисто знайомий із В. Симоненком;
- книги “Відлуння Василевого Різдва” (Полтава, 2004), “Від імені покоління” О. Лиценка (К., 2004), бібліографічний покажчик ОЮБ ім. В.Симоненка “Тиша і грім Василя Симоненка” (Черкаси, 2005) – працівники бібліотеки.

Слово В. Симоненка звучало у виконанні членів літературного театру ЧНУ ім. Б.Хмельницького, а пісні на слова “витязя української поезії” представили студенти та викладачі музичного училища.

Протягом тижня у відділах бібліотеки функціонували виставки “Черкащина літературна”, “Презентуються видання”, “Поезія – це завжди неповторність. Л. Костенко”, “Книга на екрані”, “Книжковий бестселер”, “Золота полиця”.

Під девізом “Пусти книгу в серце” пройшов Тиждень книги – 2006. “Той, хто читає книги, бесідує з Богом, або святими мужами” – ці слова Нестора Літописця стали лейтмотивом свята відкриття тижня, яке ми назвали “Від мудрого письменника до вдумливого читача”. Була представлена творчість Г. Сковороди, І. Франка, Т. Шевченка, Л. Костенко, Г. Тютюнника, О. Вишні. Члени НСПУ, черкаські письменники Г. Білоус та М. Негода презентували свої нові книги.

Знайомство з кращою українською книгою продовжувалося і під час літературно-мистецького конкурсу “Україна, якою ми її любимо” за книгою “Битий шлях” та літературно-історичної подорожі за книгою Б. Мозолевського “Скіфський степ”. А конкурс знавців книги “Моя книга – 2005” дав змогу представити переможців Всеукраїнського рейтингу “Краща книга”, лауреатів Київського та Львівського книжкових форумів, книги серії “Бібліотека Шевченківського комітету”, лауреатів відомих літературних премій.

Особливе місце в рамках Тижня книги зайняв морально-етичний діалог “Біблія – книга книг”.

Завершив Тиждень вечір поезії “Одвічна таїна” за участі багатьох черкаських поетів, на якому член НСПУ В. Кикоть презентував свою нову книгу.

Варто окремо наголосити на співпраці з обласною організацією НСПУ. Адже наша бібліотека стала для черкаських письменників улюбленим місцем зустрічей з молоддю. Лише за 2004-2005 рр. – таких вечорів відбулося двадцять п’ять. “Літературні імена на карті Черкащини”, “Літературна майстерня молоді”, “Черкащина літературна”, “Я на папері віршами молюсь...”: О. Солодар”, “Нове покоління обирає нову літературу”, “Поетична осінь – 2005”, “Ваші літературні канікули” – це назви лише деяких виставок, що представляли здобутки черкаських письменників.

“В душі несучи любов...”. Так назвали вечір-презентацію книги “Заплакані зорі” черкаського поета, лауреата Симоненківської премії О. Озінного.

Смілянський поет А. Горбівненко представив свою книгу “Покотьоло”, яка згодом була відзначена премією ім. Л. Глібова.

Наступна зустріч відбулася з черкаським письменником, членом НСПУ М. Шамраєм, який приїхав до бібліотеки з Канівського району. Молодь довго не відпускала поета, який розкрив ще одну грань свого таланту як гармоніст-віртуоз та майстерний виконавець власних пісень.

Важливу роль у діяльності бібліотеки грає формування творчої, гуманістично орієнтованої особистості засобами індивідуальної та масової роботи, сприяння реалізації творчого потенціалу літературно обдарованих юнаків та дівчат.

З 2000 року бібліотека є одним із співorganizаторів обласного літературного конкурсу творчої учнівської та студентської молоді “Свою Україну любіть”.

Обласні заочні вікторини для молодих інвалідів, які ми проводимо спільно з ОЦССМ щорічно вже понад 10 років, також присвячено творчості українських письменників: Т. Шевченка, Л. Українки, Т. Осьмачки, В. Симоненка та ін.

Для читачів бібліотеки цікавими є презентації книг їхніх однолітків, зокрема, альманаху “Четвер” однойменного літературного об’єднання при обласній організації НСПУ, збірок “На осонні слова” та “Історія дощу” літературної студії “Версія” при ЧНУ ім. Б. Хмельницького.

Методисти з міського методичного центру та інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, учителі української мови та літератури завжди знаходять в нашій бібліотеці інформаційну підтримку. Для переважної більшості спеціалістів бібліотека стала джерелом, з якого вони черпають відомості про новинки сучасної української літератури.

На базі бібліотеки відбуваються творчі семінари вчителів української літератури. Один із них – “Українські письменники в шкільній програмі: нові імена”. Бібліотечним працівникам надано консультації “Українська художня література в системі духовного розвит-

ку молоді”, “Твори української літератури в фондах Черкаської ОЮБ ім. В. Симоненка: форми та методи популяризації серед старшокласників та вчителів”.

За участі черкаських письменників-членів НСПУ проведено також обласний семінар-практикум “Роль сучасних письменників Черкащини в патріотичному вихованні учнів”.

Підготовлено рекомендаційні списки творів та літератури про творчість Ю. Андруховича, П. Вольвача, В. Герасим’юка, І. Рима-рука, В. Медведя та ін, зорієнтовані саме на вчителів.

ЦБС області надіслано цикл біобібліографічних нарисів про лауреатів премії “Берег надії” ім. В. Симоненка, три випуски біобібліографічних портретів “На теренах чужини (літературна діаспора Черкащини)”, літературно-бібліографічний нарис про літературну молодь області “А в мене – тільки слово...”.

Сподіваємося, що робота нашої бібліотеки з популяризації української літератури стане вагомим внеском у справу виховання духовності молоді. Ми чітко усвідомлюємо важливість такої роботи і багато працюємо для того, щоб наша бібліотека розвивалася як духовний центр регіону.

ВИЗНАЧЕНО ШЕВЧЕНКІВСЬКИХ ЛАУРЕАТІВ⁵

Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка прийняв рішення про присудження Національної премії України імені Тараса Шевченка 2006 року номінантам:

БЕЗНІСКУ Євгену Івановичу – художникові, за серію ілюстрацій до творів Івана Франка.

ГУСЕЙНОВУ Григорію Джамаловичу – письменникові, за художньо-документальний життєпис у 9-ти книгах “Господні зерна”.

КАЧУРОВСЬКОМУ Ігорю Васильовичу – письменникові, за книгу “Променисті силвети”.

КИЧИНСЬКОМУ Анатолію Івановичу – поетові, за книги поезій “Пролітаючи над листопадом”, “Танець вогню”.

КУЧИНСЬКОМУ Володимирі Степановичу – режисерові-постановнику, СТЕФАНОВУ Олегу Дмитровичу – акторові, ПОЛОВИНЦІ Наталії Юхимівні – актрисі, ВОДИЧЕВУ Андрію Володимировичу – акторові, за вистави за творами Платона, Г. Сковороди, В. Стуса у Львівському театрі імені Леся Курбаса.

МАТЮХІНУ Валерію Олександровичу – художньому керівникові, головному диригенту національного ансамблю солістів “Київська камерата”, за музично-мистецький проект “Музика від старовинних часів до сьогодення”.

НЕДЯКУ Володимирі Володимировичу – керівникові проекту, за ілюстровану історію “Україна – козацька держава”.

НЕЧЕПІ Василю Григоровичу – кобзареві-лірнику, за концертну програму “В рокотанні, риданні бандур”.

ПОГРІБНОМУ Анатолію Григоровичу – публіцистові, за публіцистичну трилогію “По зачарованому колу століть”, “Раз ми є, то де?”, “Поклик дужого чину”.

ЧЕГУСОВІЙ Зої Анатоліївні – мистецтвознавцю, за альбом-каталог “Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен”.

Кандидатури на присудження Шевченківської премії подані на затвердження Президентіві України.

⁵ Літературна Україна.– 2006.– 9 берез. (9).– С.2.

ЛАУРЕАТИ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ПЕТРА ЯЦИКА

9 березня, у день народження нашого Кобзаря, у Київському міському будинку вчителя було багато гостей – тут проходили традиційні урочистості з нагоди вшанування призерів загальнонаціонального етапу **Шостого Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика**. Цього дня сюди приїхали 62 школярі, які виборили почесні 4-9 місця у вікових номінаціях 3-11 класи, і 16 студентів вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, які посіли 2-3 місця. Вони представляли всі регіони України.

Їх привітали заступник міністра освіти і науки В. Огнев'юк і виконавчий директор Ліги українських меценатів М. Слабошпицький, а почесне право нагородити дипломами і бібліотечками було надано головному редакторові журналу “Київ”, письменникові Віктору Баранову, помічникові Голови Правління АБ “Експрес-Банк” Ірині Кузнецовій, головному редакторові газети “Літературна Україна”, поетові Петру Перебийносу, головному редакторові газети “Освіта України”, члену-кореспонденту Академії педагогічних наук Юрію Кузнецову (доречі, “Освіта України” і “Літературна Україна” є найактивнішими інформаційними спонсорами конкурсу впродовж шести років), начальникові управління по зв'язках з громадськістю ЗАТ “Оболонь” Оксані Пиріжок, меценатові конкурсу Наталі Осьмак. Присутні на Святі рідної мови побачили чудову святкову програму, яку підготували дитячі колективи з різних регіонів України.⁶

⁶ Літературна Україна.– 2006.– 16 берез. (10).– С. 4.

Дорогі друзі!

Щиро вітаю учасників та організаторів Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика.

За час свого існування цей інтелектуальний захід вже став традиційним, а подія – справжнім святом збереження українського слова, де кожен має змогу відчувати себе частиною великої української родини.

Хочу побажати учасникам, а особливо переможцям цього змагання, великих творчих успіхів, невичерпної наснаги, не зупинятися на досягнутому та надалі радувати нас своїми новими здобутками.

Окремі слова вдячності хочу висловити організаторам Міжнародного конкурсу імені Петра Яцика, які не один рік поспіль своїми зусиллями піклуються про майбутнє Української держави, допомагають знавцям рідного слова пізнавати нове і пам'ятати про те, якого ми роду.

Прийміть щиро вдячність за високе служіння обраній справі, невтомний творчий пошук, самовідданість, добро і щедрість душі. Впевнена, що ви й надалі докладатимете зусиль задля утвердження заможної, духовно багатой України.

Катерина Ющенко

ОДИН З НАЙБІЛЬШИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ⁷

От і завершено Шостий Яциків конкурс! Проведено всі його чотири етапи – шкільний, міський, обласний і загальнонаціональний. Вчителі перевірили мільйони диктантів і творчих робіт. Визначено найкращих знавців рідної мови. Багатьох переможців і призерів на різних етапах Шостого конкурсу вже нагороджено. Залишається лише провести урочисту церемонію заключного Свята рідної мови і сказати: “Прощавай, Шостий! Ти був незабутнім! Ти був обнадійливим і переконував знову й знову у тому, що мова титульної нації житиме на цій землі, бо так хочуть її діти! Ти був щедрим на юні таланти і на любов носіїв цих талантів до рідної мови! Ти відбувся у

⁶ Освіта України.–2006.– 5 трав. (№ 33).– С. 4.

непрості часи. Але коли в Україні були добрі часи для розвою української мови? Ти будив дитячі серця до “національного самозахисту”, як сказав один не українець за паспортом, але українець за духом. І чомусь віриться, що жоден з тих, хто взяв участь у Яциковому конкурсі, ставши дорослим, ніколи не проголосує за другу “державну”. Ти, Конкурсе, був ще однією цеглинкою у тому величному мурі, який розпочав будувати великий Будівничий Петро Яцик. І нині ти є пам’ятником цьому унікальному чоловікові. Ти даєш надію, Конкурсе, і ти йдеш до найменших українців, аби завтрашня Україна говорила українською. І вона говоритиме мовою титульної нації. Бо це природно, так говорив Яцик”.

11 травня о 12-й годині до театру імені Івана Франка прийде багато відомих людей, аби привітати переможців конкурсу. А мені в ці дні згадуються всі ті, у кого я брала інтерв’ю про конкурс, і чії промови записувала з різних сцен упродовж шести років. Їх було десятки і сотні. Ті промови потім входили у брошури, які з’являлися після кожного конкурсу. Я могла б багато розповідати про Яциків конкурс, бо знаю, як хотів цього конкурсу Петро Яцик і які плани будував щодо нього – спілкувалася і записувала з ним інтерв’ю, знаю, як усе відбувалося від першого дня до сьогодні, і знаю не з розповідей, а з середини. Але чи не найкраще, коли про твою роботу, роботу твоїх колег і всіх, хто разом з тобою вибудовував цю дивовижну споруду під назвою “Яциків конкурс”, говоритимуть інші.⁶

“ПОКА ЖИВА – ДОТИ ЩАСЛИВА”
(Марія Матіос – лауреат шевченківської премії)

Н. ФОМІНА, заступник директора Кримської РЮБ

До творчості Марії Матіос інтерес зростає з кожною новою книгою. А 9 березня цього року за роман “Солодка Даруся” письменниця отримала найвищу в Україні нагороду – Шевченківську премію. Що нагорода цілком заслужена, підтвердив “Всеукраїнський рейтинг “Книжка року – 2004” – “Солодка Даруся” перемогла в номінації “Красне письменство”.

Народилася Марія Матіос в селі Розтоки на Буковині, за освітою – український філолог.

Вперше своє перо дівчинка спробувала у восьмому класі, коли надіслала до редакції районної газети кілька віршів і нікому нічого не сказала. Вірші надрукували з гарною передмовою редактора.

Коли пані Марія починала входити в літературу, то, завдяки відомим на Буковині людям, у неї сформувалася цікавість до історії, частково до літератури історичного спрямування. Саме такими Марія вважає “Націю” та “Солодку Дарусю”. Це білоплямова в літературі тематика. Свого часу хоч і нетривалим, але дуже високотемпературним було спілкування з Іриною Вільде. Це були якісь епізодичні моменти, але певним чином вони вплинули на формування ставлення М. Матіос до творчості.

Як і кожна людина, Марія мала улюблених письменників. Перечитувала їх твори багато разів. Поважає психологічну прозу, книги Цвейга, Чехова.

У сюжеті вигадує Марія дуже багато. Оповідання “Не плачте за мною ніколи” – це про її бабцю, яка чверть віку тримала вдома труну. Але списаного повністю з життя сюжету не має жодного. Андрій Курков сказав: “Таке враження, що Марія це все підгледіла і просто дуже добре на письмо перенесла”.

М. Матіос комплексує з приводу кожної своєї книжки, незалежно від того, що про неї говорять.

Для неї найважливіше написати чесну книжку, а потім зрозуміти, що її почули.

Письменниця вміє майстерно передати на письмі страждання чужі, та про свої говорити не любить. А таємниці її жіночого щастя ще простіші, ніж секрети творчого успіху. “Живеш, отже ти – щаслива”, – каже пані Марія.

У житті, як і в творчості, Марія Василівна завжди різна. Ті, хто прочитав “Націю” та “Бульварний роман” не вірять, що ці книги писала одна людина. А письменниця чесно зізнається, що все прорахувала наперед. І коли сідає писати чергову книгу, то відчуває себе хоча б трохи, але безумною.

Сьогодні Марія Матіос – член національної Спілки письменників та Асоціації українських письменників, заступник голови Шевченківського комітету. Лауреат літературної премії “Благовіст”, та премії ім. Володимира Бабляка (в галузі публіцистики). Книги “Життя коротке” та “Нація” номінувалися на здобуття Шевченківської премії.

Її твори перекладені сербською, румунською, російською, японською мовами. Друкувались у Канаді, США, Китаї.

Живе і працює Марія Матіос в Києві.

Твори М. Матіос

Поезія: „Жіночий аркан”, “На Миколая”, “Десять дек морозної води”, “Сад нетерпіння”, “Вогонь живиці”, “З травами і листя”.

Проза: “Життя коротке” (Кальварія, 2001), “Нація” (Кальварія, 2001, 2002), “Фуршет від Марії Матіос” (Кальварія, 2002), “Бульварний роман” (Піраміда, 2003), “Солодка Даруся” (Піраміда, 2004).

Радимо прочитати:

Матіос М. “Від мого письма не страждає ніхто, окрім мене // Друг читача.– 2005.– № 6.– С. 4-5.

Солод Ю. Лепестки троякой розы // Голос України.– 2005.– 15 февр.

МАРІЯ МАТІОС “СОЛОДКА ДАРУСЯ”*

Про цю невелику за обсягом книжку ще до присудження їй та її авторці Марії Матіос Національної премії ім. Т.Г. Шевченка було написано більш ніж про будь-яку українську книжку за всі роки незалежності України.

“Солодку Дарусю” (“Піраміда”, Львів, 2004) прочитали Ліна Костенко, Павло Загребельний, Дмитро Павличко, Микола Жулинський і прийшли до висновку, що “в сучасній українській літературі з’явився справжній шедевр” (“Літературна Україна” за 02. 09. 2004 р.).

“Солодка Даруся” – історико-психологічна, дуже реалістична розповідь про густо сконденсовані події 30-70-х років минулого століття на західноукраїнських землях. Це – вражаюча розповідь про безпощадні жорна історії, невитравлене людське зло і незнищенне добро, про природну толерантність людей різної крові і нації у часи історичних катаклізмів та про незбагненні пристрасті маленького людського серця.

Рекомендуємо провести з читачами юнацького віку читацький діалог по цій книжці за такими питаннями:

– Марія Матіос назвала свій твір драмою на все життя. Як Ви розумієте це?

– Образ Дарусі “майже біблійний. Варіант Христа та Його Голгофи”. Чи так це?

– “Солодку Дарусю” мала написати тільки гірна Марія”, – так сказав поет і заступник голови ОДА Богдан Томенчук. Чи має він рацію?

Твори Марії Матіос

Матіос М. Життя коротке: Книга прози.– Л.: Кальварія, 2001.– 236 с.

Матіос М. Нація: проза.– Л.: Кальварія, 2001.– 216 с.

* За матеріалами Івано-Франківської ОЮБ, 2005 рік.

Матіос М. По праву сторону твоєї слави: Повість // Вітчизна.– 1996.– № 11–12.– С.19–53.

Матіос М. Трояка ружа: Драм. повість // Сучасність.– 2002.– № 11.– С. 8–20, 2003.– № 5.– С. 10–27.– № 10.– С. 6–49.

Матіос М. Україна від Лукавого // Літ. Україна.– 2004.– 7 жовт.– С. 3.

Матіос М. Уривки з “драми життя” “Солодка Даруся” // Кн. клуб.– 2004.– № 3 (26).– С.42–45.

Публікації про життя та творчість Марії Матіос

Катапультування душі: Проза М. Матіос // Літ.Україна.– 2002.– 21 лют.– С.6.

Марія Матіос: “Понад усе люблю психологічні розвідки” / Розмову вів Ростислав Мельників // Кн. клуб.– 2004.– № 26.– С.40–41.

Солод Ю. Пелюстки троякої ружі // Голос України.– 2005.– 15 лют.– С. 14. Рец. на кн.: М.Матіос “Солодка Даруся”.– Л.: Піраміда, 2004.

Стефурак Н. Батіг для нації – в жіночих руках: [Презентація книги Лауреата Національної премії ім. Т.Г. Шевченка М. Матіос “Солодка Даруся” в м. Івано-Франків.] // Галичина.– 2005.– 9 квіт.– С. 5.

Сущенко М. Про феномен прози Марії Матіос // Літ. Україна.– 2002.– 31 січ.– С. 3.

Тільки правди!: Невиголошена промова Лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка Марії Матіос під час вручення відзнаки // Літ. Україна.– 2005.– 17 берез.– С. 2.

ВСЕУКРАЇНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА ЛІГА

Код ЄДРПОУ 21694648
Україна, 03150, м. Київ-150, а/с - 163,

ПРЕС-РЕЛІЗ

У рамках відзначення Дня довкілля та Всесвітнього Дня Землі у понеділок, 17 квітня, у приміщенні Великого конференц-залу Президії Національної Академії наук України відбулася презентація першого тому „Екологічної енциклопедії”.

На початку ХХІ століття перед усією людською спільнотою, як ніколи гостро постали проблеми екологічної безпеки на планеті, пошуку науково обґрунтованої стратегії відносин “людина – суспільство – природа”, актуалізації екологічної політики для запобігання порушенню етичних норм ставлення до Природи, деградації глобального навколишнього середовища, глобальної екологічної катастрофи. Особливо актуальними ці проблеми є для України.

Розроблення й реалізація національної екологічної стратегії у контексті переходу нашої країни до моделі сталого розвитку відповідно до рішень Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992), Всесвітнього самміту в Йоганнесбурзі (2002) та політичних орієнтирів панєвропейського процесу “Довкілля для Європи” потребують екологізації суспільної свідомості, впровадження системи професійної екологічної підготовки, підвищення рівня екологічної освіти та екологічної культури.

За цих умов значно зростає потреба у виданнях, що містять різнобічну екологічну інформацію. Особлива роль у цьому належить

енциклопедичним виданням, які повною мірою узагальнюють відомості про науку та інші сфери життєдіяльності людини, наявні у певний час.

Видання “Екологічна енциклопедія” здійснюється за ініціативи Всеукраїнської екологічної ліги, яка відзначається, порівняно з іншими неурядовими екологічними організаціями, багатоаспектністю роботи, широким залученням науковців, освітян, політичних і громадянських діячів, молоді.

“Екологічна енциклопедія” є науково-довідковим виданням, у якому, на основі досягнень національної та світової екологічної науки, подаватиметься сучасна інформація про всі її галузі. У створенні енциклопедії беруть участь висококваліфіковані фахівці з теоретичних і прикладних питань екології, представники громадського екологічного руху. До редакційної колегії енциклопедії входять відомі українські вчені – керівники та представники провідних дослідних установ України.

“Екологічна енциклопедія” видається у кольорі. У трьох її томах – з урахуванням досягнень вітчизняної і зарубіжної наукової думки – розкривається зміст понад 6 тис. термінів, значна частина яких наводиться вперше.

У виданні буде вміщено майже 2 тис. ілюстрацій, графіків та діаграм, а також понад 100 оглядових і спеціальних карт, які у комплексі характеризуватимуть сучасний розвиток екологічної науки та її основних галузей. Енциклопедія охоплюватиме значний масив довідкового матеріалу у текстовій і табличній формах (статистичні дані, екологічні нормативи, гранично допустимі концентрації). Кожен том передбачається доповнити тематичним додатком, зокрема, перший том – добіркою карт та переліком основних нормативно-правових документів з питань охорони навколишнього природного середовища.

Особливість “Екологічної енциклопедії” полягає у висвітленні сучасних понять і термінів класичної екології, розділів, які виокремилися у зв’язку з розширенням об’єктного поля екологічної науки, екологічних аспектів різних наук, а також проблем і передового досвіду у сфері охорони природи.

Нині вийшов з друку перший том енциклопедії, протягом 2006 р. побачить світ другий том, а наступного року видання буде завершено.

“Екологічна енциклопедія” має дати читачам найповнішу, найсучаснішу інформацію про стан навколишнього середовища та окремих його компонентів, про основні екологічні проблеми глобального рівня з детальною конкретизацією їх стосовно України, про методи розв’язання цих проблем.

Автори сподіваються, що енциклопедія буде цікавою та корисною як для фахівців, так і для широкого загалу читачів.

ПАМ'ЯТЬ НЕ ЗРАДЖУЄ

А.С. ІВАНИЦЬКА, директор Чернівецької обласної універсальної бібліотеки

Бібліотечна громадськість зазнала великої втрати: пішла з життя колишній директор Чернівецької обласної бібліотеки для юнацтва Лідія Василівна Ятлова – блискучий організатор та бібліотекар високого рівня.

Лідії Василівні були притаманні професійна компетентність, сумлінність, скромність, щире вболівання за розвиток бібліотечної справи в області.

Під керівництвом Лідії Василівни колектив бібліотеки надавав ефективну методичну допомогу бібліотечним працівникам юнацьких структурних підрозділів, підтримував тісні зв'язки з молодіжними організаціями, здійснював шефську допомогу у роботі з молоддю, з військкоматами та прикордонними військовими частинами.

Лідія Василівна залишила по собі науковий доробок, який і сьогодні є у пригоді її учням та послідовникам.